

კაჟა ეტზისელო

კოლხური
ფსალმუნები

100-ტომეული

გამომცემლობა „ანკარსალი“
თბილისი 2020

საქართველოს მწერალთა, მეცნიერთა და
სახობალო მოღვაწეთა საერთაშორისო აკადემია
„ძალღება-საქართველო“

საქართველოს ეროვნული აკადემია

ჰაჰა ეჭრისული

კოლხური ფსალმუნები

თხზულებათა კრებული
100 ტომად

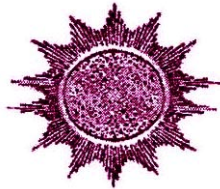
2020

საქართველოს მწერალთა, მეცნიერთა და
საზოგადო მოღვაწეთა საერთაშორისო აკადემია
„ძალღება-საქართველო“

საქართველოს ეროვნული აკადემია

ჰაჰა ეჭრისული

კოლხური ფსალმუნები

ტომი 55

2020

მთ. რედაქტორი

ლარისა ხაჭაპურიძე

საქართველოს სახალხო
არტისტი, საქართველოს გიგა
ლორთქიფანიძის სახელობის
თეატრის, კინოს, მეცნიერთა
და საზოგადო მოღვაწეთა
აკადემიის პრეზიდენტი

© ვაჟა ეგრისელი, 2020

გამომცემლობა „**უნივერსალი**“, 2020

თბილისი, 0186, ა. პოლიბაოვსკაიანს №4, ☎: 5(99) 33 52 02, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversal@gmail.com

ISBN 978-9941-26-572-3 (ყველა ტომისთვის)

ISBN 978-9941-26-862-5 (55 ტომი)

* * *

ვაჟა ებრისელი დაიბადა ხობის რაიონის სოფელ ხორბაში. ბანათლებით იურისტი და ინჟინერია. 1983 წელს დაამთავრა მოსკოვის მაქსიმ გორკის სახელობის მსოფლიო ლიტერატურის ინსტიტუტი. ორმოცამდე წიგნის ავტორია. თარგმნილი და ცალკე წიგნებად აქვს გამოცემული საზღვარგარეთის ქვეყნების ორმოცდაათამდე ახალგაზრდა პოეტის ლექსების მცირე ანთოლოგია – „ოქროს მტვერანი“, აღექანადრა სმირნოვა-კოზლოვას მონობრაფია – „ბრიუსოველი – ალიო მაშაჰვილი“, ფილორ ტიუტჩევის ლექსები და სხვა.

1993 წელს გამოვიდა პოეტის ათასგვერდიანი, ორი ათასამდე ლექსის მომცველი ერთომეუფლი – „იმჟნ ნათელი“ ხოლო 2002 წელს საქართველოს რესპუბლიკის გამომცემლობა „მოლოდინმა“ გამოსცა ვაჟა ებრისელის „კოლხური უსალგუნავი“-ს ხუთომეუფლის ათასზე მეტ გვერდიანი პირველი ტომი, რომელშიც ორიათასზე მეტი პოეტური ძმნიღება იყო დაბეჭდილი. 2006, 2007, 2008 წლებში გამოვიდა პოეტის მეორე, მესამე, მეოთხე ათას-ათას გვერდიანი ტომეულები, ხოლო 2011 წელს დაიბეჭდა პოეტის მესამე, 1575 გვერდიანი ტომი, რომელშიც 2500-ზე მეტი ლექსია დასტაბეული.

ვაჟა ებრისელის შემოქმედიბაზე ორმოცამდე მონობრაფიაა დაწერილი და ცალკე წიგნებად გამოცემული.

ვაჟა ებრისელი საქართველოს და მსოფლიოს რამდენიმე მცნიერებათა აკადემიის ნამღვილი წევრია... 2016 წლიდან საქართველოს მწერალთა, მცნიერთა და საზოგადო მოღვაწეთა საერთაშორისო აკადემია „ქალღმა-საქართველო“-მ და საქართველოს ეროვნულმა აკადემიამ დაიწეს ქართული პოეზიის რაინდის, საქართველოს მწერალთა კავშირის, ვაჟა-ფშაველასა და ბალაკტიონ ტაბიძის პრემიების დაწარმების, ღირსების ორდენის კავალერის, ქართული კულტურის დესკანის მედლისა და „დიოსკურია 2005“-ის, მწვიდობის ოქროს პარსკვლავისა და მწვიდობის დროშის ორდენის მფლობელის, სახალხო პოეტის, საქართველოს მწერალთა მცნიერთა და საზოგადო მოღვაწეთა საერთაშორისო აკადემია „ქალღმა-საქართველო“-ს პრეზიდენტის, საქართველოს ეროვნული და ფაზისის საერო-სამცნიერო აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტის,

ავსჯანდამცემი მმართველობა აკადემიის პრეზიდენტი-აკადემიკოსის, საქართველოს განათლებისა და საქართველოს ეროვნულ და სოციალურ ურთიერთობათა“ „კარპის“, „აიას“ აკადემიების ნამდვილი წევრის, ჩარბლის, ზუბიდიის, სობის, იყალთოს საპატიო მოქალაქის, ათას-ათას ხუთასზე მეტგვერდიანი ტომეულების „კოლხური უსალგუნების“ (ოცდაათიათასზე მეტი ლექსი) ავტორის – ვაჟა ებრისელის ახალი, რჩეული „კოლხური უსალგუნების“ ოცდაათტომეულის გამოცემა. გამომცემლობა „უნივერსალმა“ გამოსცა პრეზიდენტის ხუთასზე მეტგვერდიანი, უმაღლეს კოლიბრაფიულ დონეზე შესრულებული ტომეტი. 2019 წლის მიწურულს გამოვიდა „კოლხური უსალგუნები“-ს 100-ტომეულის პირველი ათი ტომი. დანარჩენმა 90 ტომმა (უკლებლივ) მისი სინათლე იხილა 2020 წელს. გამგადაბრუნდა დასაბეჭდად ვაჟა ებრისელის კლასიკური პოეზიის ანთოლოგია, აბრეთვე, პრეზიდენტის მიძღვნილი ქართველი და უცხოელი პოეტების, მმართველისა და საზოგადო მოღვაწეების (ათასამდე ავტორი) წიგნების (მონოგრაფიების), სტატიების, წერილებისა და ლექსების ოცტომეული და სხვ.

2020 წლის 16 ოქტომბერს გაიმართა ფაზისის (კოლხეთის) საერთო-სამმართველო აკადემიის საერთო კრება, რომელმაც პრეზიდენტის ვაკანტურ ადგილზე ღია კენჭისყრით ერთხმად აირჩია ამავე აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტი, ცნობილი პოეტი, ქართული პოეზიის რაინდი, ქართული კულტურის დეკანი, „კოლხური უსალგუნების“ 100-ტომეულის ავტორი, იურიდიულ მმართველობა საპატიო დოქტორი, პროფესორი ვაჟა ებრისელი.

ბაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“,
2020 წლის 22 ოქტომბერი

ჰყავს მეუღლე – ბილდა სუხიშვილი (მწერალი) და ორი ვაჟიშვილი ზურაბი და დანი (ორივე იურისტი) და სამი შვილიშვილი – ვაჟა, ნატა და ლილი. იგი – მძვინვარე შვილია (შვილი ძმა და ორი და).

პოეტის ასტრომეული „კოსმიური პოეზია“

ვაჟა ებრისელის შესახებ დიდი ხნის წინაც ვწერდი: „რუსეთში აკაკის და ბალაქტიონს, ღმერთი არ მიუყენს რომ შებადარო. ბავხარ ზღვის დღვას და ნაზ სიონსაც, რომ აზანზარებს წუმად სამყაროს...“

ამჟამად, როცა პოეტის ზღაპრული კოსმიური „უსაღმუნებოს“ ჯერ არნახული, ჯერ არ ბაბუნელი, ხუთასზე, ათასზე, ათას ხუთასზე მიტბვერდინი „ბაჯალო“, ოქროს ყდაში ჩასმული, ოცდაათტომეული წავიკითხე, ჩემი ძველი აზრი რადიკალურად უარყვავი და... დღეს ძველის ბასაბუნად ხმამაღლა ვაცხადებ: ვაჟა ებრისელი არც რუსთაველს, არც აკაკის, არც ბალაქტიონს და... არც მსოფლიოს, არც ძველსა და არც თანამედროვე პოეტს არა ჰბავს...

ის პრისტორიული კოლხეთის „ქუტაია“, არსის ჭალაში მგბარი მუხაა, რომელზეც ოქროს საწმისი ეკიდა (რომელიც ბერძენმა კი არა, პელაგმა იაზონმა მიღესთან ერთად რომ ბაიტაცა).

დიახ, კოლხეთის მითიური ხელწვივის, აიეტის ხელით დარგული, ის ურჩხულ მოღარაჟი მუხაა, რომლის ცადავვიდ ტოტეზე, პოეტმა ოქროს საწმისის „ბონის“ მაგიერ თავისი „კოლხური უსაღმუნებოს“ იბაგმიუვლომელი ასტრომეული ლაკიდა და ბაანოცხლა, მიძინებული, ღავიწყების ნაცარმომილი, არა მარტო კოლხეთის, არამედ იმდროინდელი სამყაროს ოცდაათტომეუტზე მიტ საუკუნოვანი მითებით, ღებნდებითა და საოცრებებით დახუნდული ისტორია, რაც კომერსიდან მოყოლებული (ძვ. წ. აღ. VIII საუკუნე) არც ერთი ძველის, არც ერთ კალმოსანს არ ბაუკითები.

100-ტომეული... ძველის ბაჩნის დიდან, XXI საუკუნის რიქრაქამდე, ასეთი (5-6 სტრიქონიანი) ვილოსოფიური, რელიგიური, მითოური, ყოვლისმომცველი პოეზია, ჯერ-ჯერობით არავის შეუქმნია დღემდე...“

კოსმოსში კი...

დაბოლოს:

„აიეტის ზღაპრულ კოლხეთს, მტრობისა და სიძულვილის გგულეშავი მისვლია... მათ იცინან იმ ოწყება დღემდევის ისტორია“.

ბულნაზ ხარაიჭვილი

პოეტი, ბალაქტიონ ტაბიკის პრემიის ღაურიატი, ჯუმბერ ღეშავას სახელობის მენცნიერებათა საერთაშორისო აკადემიის პრეზიდენტი

„ბულცოვად უხევილი ყოველ ძეგას, ყოველ კაბეგას.“

ა. პუშკინი

წინასიტყვაობის მაბიერ

(გაგრძელება)

ქართველი ხალხის შავბნელი წარსულის შე-
მაძრწუნებელი ეპიზოდებია დახატული ვაჟა ეგრისე-
ლის ამ ცრემლდანაფრქვევ სტრიქონებში:

*

„ქარებს გადმოაქეთ წარსულიდან
ცივი ციაგით,
მეგრელი დედის
შეცხადება...“

ცხენთა თქარუნი...

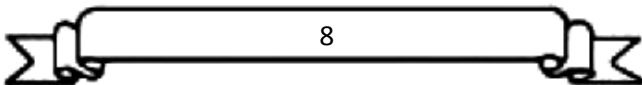
ბავშვის ტირილი...

შუბლშეკრული მთვარე-კეთილი,
ანძების რწვევა...

თურქ-თათართა ხმები

ტიალი...

მიწის მკერდიდან თავაწყვეტილი,
ლაშდარენილი ზღვა-ზვირთების
ჯაჭვის ზრიალი“.

პოეტის ფანტაზია უსაზღვროა და უნაპირო, პოეტური კონტექსტები აზრობრივი დატვირთვის თვალსაზრისით საოცრად ტევადი ხდება. !რუანტელისმომგვრელი, სულისა და გულის შემძვრელი ამ სტრიქონების წაკითხვისას აუცილებლად გაგვახსენდება პოეტის მეორე ლირიკული ნაწარმოები, რომელშიც იგი გამოთქვამს პატრიოტულ მწუხარებას, რომ გვიან მოვევლინა სააქაოს:

*

„როცა ეგრისის ციხეს ჩავუვლი,
გვიან გაჩენის შემაურულებს
დანაშაული,
და მესმის ხმები, შეწყალების არა მთხოვნელთა:
მთვარის ფართით და
მზის შუბით ხელში,
ქონგურებზე მდგარ
გუბაზ მეფის მეციხოვნეთა“.

მოხმობილი შედარებები და ეპითეტები ფილოსოფიური ფიქრების აღმძვრელია. მედიტაციისაკენ გვიბიძგებს და წინ წამოწევს მარადიულ პრობლემას — სამშობლოს ნათელი მომავლისათვის ბრძოლას.

აქ მოხმობილი პოეტური ხატები აერთებს ჩვენს წარსულსა და დღევანდელობას და ამ გზით არის გასიგრძეგანებული მთელი საქართველოს ტრაგიკული ისტორია. ამავე დროს ლექსის ფინალით: „მთვა-

რის ფართო და მზის შუბით ხელში“... პოეტის ჩანაფიქრი მაქსიმალური სრულყოფილებით არის გაცხადებული.

1937 წლის სულიან-ხორციანად შემაზრზენ ტრაგედიას გვახსენებს თანამემამულეების ნაღველმორეული, მაგრამ გულმართალი პოეტის ეს ძლიერი სტრიქონები:

*

„მომრავლდა...

გახშირდა...

სიკვდილთან თამაში...

სიკვდილს ეთამაშებოდა ძმა-ძმას და მამა-შვილს.

დაძრწოდა გაცემა...

ჰყვაოდა ლაღატი,

ბრძანებით განგების თუ კაცის უფლებით.

იდგნენ სკამებზე და...

სიკვდილს და ჯალათებს

სათვალეებად ეკეთათ ყულფები“.

ასეთმა ლექსებმა მოუპოვა ვაჟა ეგრისელს მაღალი ავტორიტეტი. ეს კი საამაყოცაა, სასახელოც, რადგანაც ვინც თვითონ მოიპოვებს სახელს, იგი ბევრით წინ არის იმაზე, ვისაც სახელი პაპათაგან რჩება. ამიტომაც არის თქმული, რომ „უფრო სასახელოა კაცმა თავისი გვარიშიფილობა ასახელოს, ვიდ-

რე სახელოვანის გვარიშვილობით თავს იწონებდესო“.

„ვაჟა ეგრისელის ლექსები — ოქროს ზარების რეკვაა — აბობოქრებულ სულს, ძილისპირულივით რომ გვიმშვიდებს“.

...ვაჟა ეგრისელის ფიქრმიუწვდომელ შემოქმედებას ღრმა პატრიოტული უღერადობა, სითბო, ღირიკული სინატიფე, ჭეშმარიტი პოეზიის მომნუსხველი მადლი და ღაზათი ახლავს“.

1989 წლის ცხრა აპრილის შემაზრზენი უბედურებაა დახატული ვაჟა ეგრისელის ორ ლექსში „ქაშუეთი“, „ტყვიების ყვავილი“. ორივე ღირიკული ნაწარმოების წაკითხვისას გვესმის სიკვდილის ზარების რეკვა:

1. „შეხედეთ ქაშუეთს, ღვთის მოსავნო!
კედლებზე ქაშუეთის —
„ღვთის წყალობა და მადლი“ მირონის,
ძმათა დანდობა და „პატიება“^o
„სხვაც“,
ვით ქართველთა „საქმენი საგმირონი“
ამოტვიფრული არის ტყვიებით“.
2. „ჩემს თბილისს უნახავს ცეცხლიც და მახვილიც,
მაგრამ ეს სხვა იყო...
ვერ ირჩენს იარებს,

ერთბაშად ამდენი ტყვიების „ყვავილი?!“

შეხედეთ!

ქაშუეთის კედლებზე ნატყვიარებს,
ყველა ჩემს გულშია გავლილი“.

ლექსებში საოცრად ლაკონურად, ზუსტადაა გადმოცემული იმ შავბნელ დღეს ვერაგი, კაციჭამია მტრების მუხთლობა. სავსებით სწორია პოეტი, როცა ამბობს: ქართველ ხალხს ბევრი განსაცდელი უნახავს, მაგრამ საქართველოს ისტორიაში ცხრა აპრილი განსაკუთრებით ტრაგიკულია.

ვაჟა ეგრისელისთვის, როგორც ყველა მოკვდავი ადამიანისთვის, უცხო არ არის დარდი და სიხარული, აღტყინება და უსასობა, იმედი და უიმედობა და მისთანები... ამიტომაც მის ლირიკულ განცდას ყოველთვის სდევს შუქნრდილები, სხვადასხვა ფერთა გამა, კონტრასტული განწყობილება, რაც სავსებით ბუნებრივია, მაგრამ ამასთანავე უნდა ითქვას, პოეტის ლირიკული გმირი იმედოვნებს, რომ ქვეგამხედვარობით, ფლიდობით, ფარისევლობით, გაიძვერობით, ღალატობით შემწიკვლული ქართველი ხალხი გამოფხიზლდება, კეთილგონივრულად აწონდა-წონის ყოველივეს და აუცილებლად იხეიმებს გამარჯვება:

*

„სადღაც მომავლის ხარობს ჯეჯილი
და გესმის მისი
ჩემი შრიალი,
თუმცა წარსულითაც შენ ხარ მდიდარი,
ჩემი სიცოცხლე გიდგას თავდებად,
რომ შენს თვალებში გამოიდარებს —
მამულო ჩემო!
შენი ყანაც დათავთავდება“.

მკითხველების გრძნობას და გონებაზე სიტყვა-
კაზმული ლიტერატურის კეთილსასურველ ზემოქმე-
დებას გულისხმობდა აკაკი წერეთელი, რომელმაც
ღრმად გააზრებულად თქვა: ლიტერატურა ხალხის-
თვის სიკეთეში გადამყვანი ხიდია და ფონი, მიუხე-
დავად განსაცდელიანი ვითარებისა;

პოეტი ხალხის შთაგონებაა, რომ გული არ გაი-
ტეხონ, რადგანაც „გატეხილი გული ლაყვ კვერცხის
ნაჭუჭია, მთელი კი ფოლადის საგანძური“.

ყველა პატრიოტი ქართველი გაიზიარებს ვაჟა
გვრიშელის ლირიკული გმირის აღმაფრთოვანებელ
და გამამხნეველ სურვილ-მისწრაფებას:

*

„ბნელ ქსელში ახვევს ღამის ობობა —
ათას ჭირ-ვარამ გამოვლილ ჩემს გულს.“

მწამს მეღის უდაბნო და უღრანი...
ეჰ, საქართველოვ,
შენი ტრფობის უღელში შებმულს,
ღე, მარად მტკიოდეს ქედი-ნაუღლარი“.

ვაჟა ეგრისელის ლირიკული გმირი გვასწავლის, რომ აუცილებელია ხალხის ნათელი მომავლისათვის კეთილსინდისიერი თაოსნობა, ერთმანეთის მიმართ კეთილშობილური თანაგრძნობა, ურთიერთმეგობრული კავშირით თანამოქმედება, მამულიშვილურ მისწრაფებათა თანხვედნილობა. ეს ნიშნავს იმას, რომ ვაჟა ეგრისელი მტკიცედ ახორციელებს წმიდა-თაწმიდა ამოცანას (განაწესს). „ეს ფრთაშესხმული საკუთარი თაოსნობა, ეს ერთმანეთისთვის გულისტკივილი. ეს ფეხადგმული თვითმოქმედებითი ძალის ენერგია, რომელმაც უნდა ამოხეთქოს ყოველივე, რაც სანატრელია. ეს ნერგი დარგულია ჩვენში ჩვენის ყმაწვილკაცობის ხელით წარსულში და მომავლის დროების მოღვაწეთა იგი უნდა ჰრწყან თავის მხურვალე ოფლითა. წარსულმა ეს უანდერძა მომავალს ეს ღარი გაუბა მზის საჩვენებლად“.

მომხიბლავია ვაჟა ეგრისელის ლექსი, რომელიც მიძღვნილია ხალხის საყვარელი მომღერლის — რემა შელეგიასადმი.

*

„აქეთ მთებია და იქით ველებია,
შუა ქოხებია —
კვამლით გამურული.
მიდის...მიიმღერის რემა შელეგია,
ნაურმალივით მისდევს „ურმული“.
„მადო ჩქიმი არაბა“ — ჟამთა საბუსკნავი,
„აშო ჩელათი დო ვიშო ბუსკათი“.

აკაკი მრავლისმეტყველად წერდა: სიმღერა არის ხალხის ნაგრძნობისა და ნაფიქრის, თავგადასავლის გამოხატვა“. ლექსი, რომელიც ხალხისთვის კეთილსინდისიერად ნაშრომ-ნაჭირნახულებების ნაღვაწის პატივისცემას და სიყვარულს გამოხატავს მკითხველებს მოაგონებს განსაცდელიან ქარტყილებს, რომლებიც ბობოქრობდა მრავალტანჯულ საქართველოში.

ზოგჯერ კაემნის, სევდა-მწუხარების, ზოგჯერ აღფრთოვანების მომნიჭებელია ვაჟა ეგრისელის ლექსები, სწორედ ამის გამო პოეტი დამაფიქრებლად წერს:

*

„მხოლოდ და მხოლოდ ჩემს წიგნში ნახავთ,
გჯეროდეთ,
ველარ იპოვით სხვასთან,

ამდენ სიხარულს, ამდენ სევდას, სვეტებს და
თაღებს,

მთებს და მწვერვალებს...

ციხე-კოშკებს...

დაჭმუჭნილ ზღვას და

მეფე ერეკლეს სიგელივით

დაგრაგნილ ტაღლებს“.

ურუნტელისმომგვრელია მეტაფორები: „დაჭმუჭნილ ზღვას და მეფე ერეკლეს სიგელივით დაგრაგნილ ტაღლებს“. სანიმუშოა ვაჟა ეგრისელის პოეტური წარმოსახვის უნარი. წმიდათაწმიდა ღირიკული გმირის ნაფიქრ-ნააზრევის წარუვალი მნიშვნელობა პატრიოტული გრძნობის გასავითარებლად და განსამტკიცებლად.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ ისიც, რომ ვაჟა ეგრისელს ერთი განსაკუთრებული თვისება აქვს. ის ნათელმხილველის ნიჭითაც არის დაჯილდოებული. ის ცხადად ჭვრეტს ერისა და ქვეყნის მომავალს, ადამიანთა ხვედრს. ამიტომაც მისი პოეტური სიტყვა მისტიკური ხილვის შედეგიც არის და მომავლის განჭვრეტის უნარის მატარებელიც. „კოლხური ფსალმუნებისა“ და „იქმენ ნათელის“ ფერადოვან ქსოვილში ვაჟა ეგრისელის პოეტური მედიტაციები საოცარი ძალისხმევით გვამცნობენ ჩვენი სანუკვარი საქართველოს ტრაგიკულ წარსულსა და მის ჭეშმარიტად

თანამედროვე ცხოვრებისა თუ მომავლის უმნიშვნელოვანეს კონცეპტუალურ საზრისს.

და მაინც, მეტად რთულია და იდუმალი ბატონი ვაჟა ეგრისელის პოეტური (არსენალის) სამყაროს, მასში დატრიალებული ფიქრებისა და აზრების, განცდა-გრძნობების, განწყობილებების, ვალდებულებებისა და მისამართების, ზუსტი მეცნიერული ანალიზი და წაკითხვა. აქაა ის აბსოლუტური სრულყოფილებით აღბეჭდილი სულიერი ღირებულებები, რომლებიც საოცარი ძალით გვწაყვანებენ, გვიზიდავენ და გვიხმობენ ამოსაცნობად.

პოეტს უსაშველოდ სტკივა თავისი ერის ხილული და უხილავი სატკივარი; მის სიცოცხლეს ერის ზნეობრივი, გონებრივი და სულიერი შინაარსი განსაზღვრავს.

ვაჟა ეგრისელის მომხიბლავ ლექსში გამოხატულია ქართველთა მტკიცე რწმენა და გულგაუტეხლობის მშვენიერი ხოტბა:

*

„ყველგან გვდევდა ბედისწერა,
ცრემლი იყო
გზა ყოველისა.

ქრისტე...

რჯული...

მზე და ენა...

გვემა...

ცეცხლი სარჭებისა;
მით გადავრჩით,
რომ ჩვენს რწმენას:
„სიღბო ჰქონდა ნაქსოვისა
და სიმტკიცე
ნაჭედისა“.

ამ ლექსის შესახებ პროფესორი ჯოდორ დადიანი წერდა: „ეს ლექსი ჯადონაქნარია, რადგანაც იშვიათია ისეთი ლირიკული ნაწარმოები, სადაც ასე შთაგონებულად დახატულია ქართველი ხალხის ფათერაკიანობა, ავებელითობა, ტრაგიკულობა, სულხარბი და გულბოროტი მტრების მიერ ჩვენი წინაპრების ხოცვა-ღლევა და საბოლოოდ მაინც გადარჩენა. პოეტს სავსებით სწორად, ქართველი ხალხის გამარჯვების საწინდრად, წყაროდ, საფუძვლად მიიჩნია ის, რომ მის რწმენას „სიღბო ჰქონდა ნაქსოვისა და სიმტკიცე ნაჭედისა“.

მაღალი პოეტური ნიჭის, ხალხისთვის თავდადებული მამულიშვილის ქებათა ქებაა „ლექსის კაცი“.

*

„თავსასთუმალთან —
„ვეფხის წიგნი“ ესვენა ხატად,

ამბავი,
ამბავს მიჰყვებოდა
 ცრემლთა
 მთხვევლი,
ნათელმა ბავშვმა იგრძნო გრძნეულ
 სტრიქონზე ჯვარცმა
და ლოცვად დადგა
 ქართულ სიტყვის
საკუროთხვევლთან,
მერე ამაღლდა, —
იქცა ღმერთად...
და ლექსის კაცად“.

აქ გულწრფელი სიყვარულით, განსაკუთრებული პატივისცემის გრძნობით ხოტბაშესხმულია ქართველების მარადუამს წარუვალი ხატი — „ვეფხისტყაოსანი“ და მისი სულმნათი ავტორი შოთა რუსთაველი — ჩვენი ხალხის ნუგეშ-დიდება.

ასეთი ლექსებით ვაჟა ეგრისელმა გრძნობა-გონება აუმაღლა, სული გაუფაქიზა თანამემამულეებს. ვაჟა ეგრისელის ლირიკული ნაწარმოებები მტკიცედ გვარწმუნებს, რომ ქართველ ხალხს ჰყავს მუხანათი, გარეწარი, მოღალატე შეილებიც და კეთილი, დიდბუნებოვანი პატრიოტებიც. ნიშანდობლივია ის, რომ პოეტი იმედოვნებს საქართველო მომავალშიც ჭეშმარიტ მამულიშვილებს გამოზრდის და დაავაჟკაცებს.

აქ უნებურად გაგვახსენდება დიდი აკაკი წერეთლის ცნობილი სტროფები:

„სატროფო, ნუ გეშინია! თუმცა გაქვს გრძნობა მიხდილი,
მაგრამ მაინც შორს არის კიდევ შენგან სიკვდილი.
მართალია, შვილებმა გიღალატეს, გაგწირეს,
პირად ანგარიშებით სხვის თვალში დაგამცირეს,
მაგრამ ნუ გეშინია (კრიჭოს მტერმა კბილები!)
მკურნალად გეზრდებიან შენივ შვილიშვილები.
მათ მამების ნაღველ-შხამს წამლად გადააქცევენ
და გულის წმიდით ნაშრომის ცრემლსა და ოფლს აქცევენ.
სიკვდილს გადაგარჩენენ, მწამს და ვაღიარებ.
და თუ აქ ვერ მოვესწარ, საფლავში გავიხარებ.
სატროფო, გულს ნუ გაიტეხ, არ ხარ სასიკვდილო
და მოგველის ისევ ბედი საშვილიშვილო!“

ეს მოსაზრება, რომელიც აკაკიმ ერთი ჭეშმარიტი მამულიშვილის შესახებ თქვა, შეიძლება თამამად და დამსახურებულად გამოვიყენოთ დიდი პოეტის დასახასიათებლადაც. სასიამოვნოა და აღმაფრთოვანებელი ის, რომ ვაჟა ეგრისელი გულდაუდრეკლად და კეთილსინდისიერად ასრულებს ბრძენი წინაპრის კეთილგონივრულ განაწესს.

ვაჟა ეგრისელი ელოლიავება და ეფერება დაჭრილ საქართველოს. მთელი არსებით ცდილობს მისი იარების განკურნებას, პოეტის ფანტაზია უნაპიროა. მისი მხატვრული წარმოსახვის თვალი მხოლოდ საქართველოს უმზერს. პოეტის მიზანია, სა-

ქართველოს წყლულები ია-იების ფოთლებით მოურ-
ჩინოს, ან სანთლად დაიღვენთოს, ან კი ცად ავიდეს
და წვიმის წვეთებად დაეპკუროს. პოეტს საქართვე-
ლო მატებს ძაღლს და მხნეობას, რამეთუ თავად პო-
ეტი ვაჟა-ფშაველას სისხლის წვეთია:

*

„სად რუსთაველი შობილა,
ის მიწა —
ჩემთვის ღმერთია —
ძაღლს მატებს, ვით
ანტეოსს.
მე ვაჟას სისხლის წვეთი ვარ
და ნურვინ განმაცალკევოს“.

აქ მოხმობილი ლექსის თითოეული ბჭკარი სა-
ხისმეტყველების ბუნებრივი ფერებითაა ნასაზრდოე-
ბი. იშვიათად შემხვედრია პატრიოტული ლირიკის
ასეთი ნიმუში, რომელიც ესოდენ დამაჯერებლობითა
და გულწრფელობით ყოფილიყოს გაჯერებული. ვაჟა
ეგრისელის პოეზიაში მთავარია გრძნობათა სიღრმე
და ამ გრძნობებისა და განცდების წარმოსახვის
მხატვრული ქსოვილი.

შთამბეჭდავი იდეაა ჩაქარგული ვაჟა ეგრისელის
ლექსში, რომლის სათაურია „ამირანმა გამოტკედა“:

*

„სამყაროს რომ სითბოდ უვლის
მზე –
უქრობი ცეცხლის გული,
კაცთ-იმედად
ეშმაკთ ელდად,
ხალიბური ფოლადისგან –
ამირანმა გამოჭედა!“

ღირიკული ნაწარმოების ნუგეშმცემელი სტრიქონები გვარწმუნებს, რომ ჭეშმარიტი მამულიშვილის სასიქადულო ნიშან-თვისება იმედოვნებაა და მძიმე დღეებშიც კი იმედგაუქრობლად ღვაწლმოსილობა. პოეტი ოპტიმისტურად განწყობილი მამულიშვილია. ყველა კაცური კაცისათვის იმედი ღვთითომი მადლებულია.

ვაჟა ვერისელის ოპტიმისტური ნაწარმოებების წაკითხვა რემინესცენციის კანონით გაგვახსენებს მწვანე შტოს, რომელიც სასოების, იმედის სიმბოლოა. ადამიანს ხომ ჩვეულებრივ უყვარს სიცოცხლე. უყვარს ისე, რომ არც კი წარმოუდგენია მისი დასასრული. და აი ჩვენს მარადიულ სწრაფვას სიცოცხლისაკენ გადმოგვცემს პოეტის ერთ-ერთი ლექსი, რომელშიც დიადი ოპტიმიზმის მარად უქრობი შუქი გამოკრთის:

*

„დააბრმავებდა ნახევარ მილეთს,
რაც საქართველომ
ომები ნახა,
ქართული ცისტვის მოუხდია
დუშმანსაც ქუდი,
მოწმეა ღმერთი,
არ გეკონია
წარსული გლახა,
არც მომავალი გეკენება ცუდი“.

პოეტი თითქოს გაიტაცა წმინდა ესთეტიკურმა
ბუნების კანონზომიერებამ, სიცოცხლის ამადლე-
ბულმა მშვენიერებამ:

*

„უკანა კარიდან გავიდა სიცოცხლე,
და ისე წავიდა.
მაინც ვარ მე
მისი ერთგული.
მზე და მთვარე კი არ მტოვებს წამითაც,
ვითარცა ტალა და ებგური“.

პოეტი თავის ლირიკულ ქმნილებებში თვალს
წარსულისაკენ მიაპყრობს და მისთვის სასურველი
ფაქტებისა თუ მოღვაწეობის წინ წამოწევით დიადი
ობტიმიზმით დაიმედებული წერს:

*

„სანამ ისმის რუსთაველის —
ვეფხის წიგნში
ლომთა ბრდღვინვა,
ღე,
გაიგოს მტერ-მოყვარემ
ვინ ვიყავით...
დღესაც ვინ ვართ,
ღე,
იცოდნენ, რომ სამგლეტი,
კვლავ არსებობს ამა სოფლად,
დრო მოვა და...
მგლებს ალგეთის,
ერთ ლუკმადაც არ ეყოფათ!“

ციალა მუსხია

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი, აფხაზეთის მეცნიერებათა
აკადემიის აკადემიკოსი.

*ნაწევები წიგნიდან – სასწაული და ფანტაზია
(ფიქრები ვაჟა ეგრისელის პოეზიაზე)*

გაგრძელება შემდეგ ტომში

ედელვაისი

დარეკა ჟამმმა, –
 შეეპარათ ქედებს ჭადარა
 დღეებმა თავი
 საკუთარი
აღარ დაინდეს...
ცამ მოიწყინა... და წაერთვათ,
 მინდვრებს ხალისი,
მთებამა კი ღამით აჯანყებულ
 მკერდზე დაინთეს
თოვლი და... თეთრი ედელვაისი..

1989

* * *

არ ვხედავ,
მაგრამ ჩემი სიყრმე ვიცი,
თან დამღევს,
არ ვისმენ,
მაგრამ
სიყვარულის გუგუნებს ოხვრა,
ვხედავ ტყუპისცალს –
ტირილს და სიცილს;
ვხედავ ფიქრიდან
ჩემს სიბერეს
მთლად წულში მოხრილს,
რომელიც ძელქვის მაღალ ჯირკვზე
ზის და კვლავ მიცდის.

1981

* * *

ზღვა ისევ ბორგავს –

ქარიშხლის

ჯვარზე გაკრული.

ჩუმი ბლავილით მშობლიურ მთიდან

მოიზღაზნება მდინარეთა გამხდარი ჯოგი,

გავცქერი ღელვას...

და მე ღელვის ნელ ცეცხლზე ვთბები.

აფროდიტემ კვლავ

გაშალა თმები

და აჰა, უცებ დაღამდა სივრცე.

წვიმები

დღისით და ღამით კორტნიდნენ სივრცეს
და ზღვის წუხილი დადგეს
ზვინებად
დავიდარაბით, ცრემლით და შფოთით,
მერე ჩამოსხდნენ ჩიტებივით
სველი წვიმები
და ჩამოტეხეს ცისარტყელის
ფერადი ტოტი.

1983

ჩემი ალუჩა

სიცივის ხელით

ცამ მიწაზე დაამყნო თოვლი,

სიმყუდროვე და სითეთრე ჰყვავის.

და ზამთრის წუხილს თუ გადურჩა,

სილურჯეს გაფენს ია და ბაღბა.

და კართან მდგარი

მოჩიტული

ჩემი ალუჩა –

გულამდე ჩაჭრილს ჩაიცვამს კაბას.

1958

* * *

დაცლილ ყანწს ჰგავს

მდინარეთა ნაკვალევი

არ სჩანს მთვარე,

არცა მთელი არც ნალევი.

შორს, მთებს მიღმა ურთაა და დარჩენილია.

და შავი ზღვა, ვით ფიალა დასალევი,

თვითონ ზღვის ღმერთს, –

პოსეიდონს დარჩენია.

1958

* * *

აჰა, ეს ღამეც,

მარადისი, ღელვას მინებდა,
სიჩუმის ფსკერზე კრტიან ვარსკვლავნი –
ჩემი კოლხური ღამის ფესვები.
ფაზისის პირას ლეგენდების იწვის ზვინები
და მე სიშორით...
და სინათლით

თვალი მევსება.

1961

* * *

პონტოს ნაპირას –
ლეგენდების
მზიან ბუდეში –
ჩემი კოლხეთის ზის ისე, ვით
უცხო ფრინველი
და ჩეკს სიყვარულს...
აღტაცებას და მოკრძალებას...
ზოგჯერ, ო,ზოგჯერ,
ავბედითი ცეცხლი იალებს,
და ცეცხლში მესმის
მე
გრძნეული ამორძალების
შუბთა შხეილი, ყიჟინა და
ფართა ქრიალი.

1975

ყივის მამალი

ომების კვამლით გადახურულ
ასწლეულების

ხეივნის ჩრდილქვეშ –

რა უდარდელად ჩასძინებია

გლეხკაცს ჯაღაბით,

სარდალს ამალით,

და უამს ციხკრისას,

დაღლილები რომ გააღვიძოს, –

მილიონი წლის უღრანიდან ყივის მამალი..

1979

* * *

გამოიღვიძებს უდაბნოს ქარი
და ფრთებით დაფშენის
ბრინჯაოს კლდეებს,
რომ ფიქრთა ქროლვას
მეტი მზე და
ნათელი მისცეს.
კოლხური ღამის ბუნაგიდან
გამოვა მთვარე
და კვლავ იდარდებს
ვარსკვლავებით დაცხრილულ სივრცეს.

1970

* * *

დღისით და ღამით აღარ ისვენებს,
ხეს სიცოცხლისას
მწუნარების უსვამს შალაშინს
გარდაუვალის გარდაუვლობა.
და მაინც სადღაც,
სიყვარულის ისმის გალობა
დარდით გაფოთლილ ღამის ჭკალაში.

1966

ბალახის ფოთლები

ნუთუ ღამეა და მე და შენ

მარტოკა დავრჩით

უოლტ უიტმენი

ახლა ღამეა და მე და შენ მარტოკა დავრჩით,
ჩაგცქერი ისე, ვით მდინარეს

დაღლილი წერო,

და ჩვენ თანდათან ვხდებით მოყვრები.

დიდი ხნის მერე ჭმუნვით ამბობ ვითარცა

ჰერმეს:

„აწი ვეწვევი ზეციურ სფეროს,

დრო მოვა, ყველა თან გამომყვებით“.

ახლა ღამეა...

შენი სუნთქვა მიჭირავს ხელში

და თეთრ საწოლზე

და ფიქრებზე გულაღმა ვწევარ.

ახლა ღამეა,

მომწყვდელი წიგნში ზღვა ხვნეშის,

ისმის ანძების ჭრიალი და ტალღების

რწევა...

1971

* * *

თითქოს კართან მდგარ აღვის ხეზე
დაამყნეს მოვარე, –
ფეხს აღარ იცვლის
და დიღამდე მიჭერეცს საამოდ...

სურო

ქონგურით ხერხენ ციხეები
საუკუნეებს...
ომებში ბევრი ციხე მოჰკლეს,
ბევრმა იცოცხლა
და მტერთა ჩვენთა მზერა მოისრა.
და ახლა ციხის კედელზე რომ
სურო მიცოცავს,
სურო კი არა,
სული არის მეციხოვნისა.

1970

წუთისოფელი

ქალაქს წასული ცოტა ხნის უკან,
დაგბრუნდი სოფლად მხიარული
და მიხარია,

ეუხმობ მეზობლებს: –

ივანე,

ლუკა,

ბაკა,

გაგია და კესარია

სად ხართ!..

?!..

ქვითინებს უპატრონო ეზო და შუკა: –

აქ იყვნენ...

ახლა აღარ არიან...

1968

ბებრის ციხე

აწმეოს და წარსულს დაბჯენია,
როგორც ყავარჯნებს,
დაღამებია თვალები
ორბის
და ბრმა თვალებით გზას
გაჰყურებს...
თუმც არვის ელის
გამხმარი სურო მის მკერდზე
მოჰგავს
ნაწერს ძველთაძველს
გაკრული ხელით.

1971

რიონის პირას

დამურას ფრთიდან

გამოფრინდა ყირმიზა ბინდი
და ორშაბათის შესახვედრად

წავილა კვირა

და ხმის გამცემი არავინ

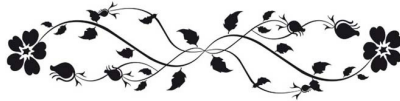
არ ჩანს.

მხოლოდ შორს სადღაც,

რიონის პირას –

კვლავ ერთადერთი ანთია ყანჩა.

1978

ნოქტიურნი

ენთება... ქრება...

მოკვდავების ბედის ვარსკვლავი,
ომები...

ცეცხლი..

ქვა არ რჩება მარადის ქვაზე...
დედამიწას კი ღვიძლ დედასავით
თოთო სიცოცხლე

შეუსვამს მხარზე
და გზას მიჰყვება მარადისობის.

1978

ყ063ა

წუხელ ზამთარი

ფანტელების თეთრი მხედრებით

მოვიდა უცებ და ლაფაროზე

კვლავ ჩამოჰკიდა

წამახული შუბების ბრწყინვა.

მერე ცისკრისას

პატარა ღელე

ჭითა წყალივით დაღია ყინვამ.

1974

* * *

მამლის ყვილით იბზარება ღამის კედელი
და ჰა,

საცაა ჩამომექცევა...

წახველ...

მომწყურდი!

და სიშორეს გზები გმინავენ...

მოგონებები –

წეროებივით

ყელგაწვდილები – მოგყვიან...

და მოფრინავენ.

1971

კრწანისი

შუალამისას წამოდგება ლანდი

სამასი

ნაომარ ველზე

და დილამდე დაიარება...

და ხევსურივით ასგან ნახმლევ სასეს

თბილისის.

დღესაც ატყვია კრწანისი, როგორც

ყველაზე დიდი ნაიარევი

1966

უცარი შეღამება

შიშველი ელვით და სიმყუდროვით –
ფერმკრთალი სივრცე
წუხს განგმირული
და ცრის სიჩუმეს ბნელში
მღვრიე ცა...

ცოტათი ადრე,
ჩემთან ერთად თვალი მიღულა
დღემ... და
ხვალისთვის ფიქრებს მიეცა.

1965

საუკუნენი

სარკოფაგიდან წამომდგარან
საუკუნენი
ცივი სიხუმის ზარით
და ბუკით,
და დავიწყების ქონგურებზე დააბიჯებენ.
მეციხოვნეებს უყვიიან...
და უკვირთ, უკვირთ,
რომ აღარ სჩანან
ციხისმცველი კარგი ბიჭები.

1971

სათაფლია

ვადვიებ მძინარ ათასწლეულებს –
ლეგენდები რომ
უდევთ სასთუმლად.

სათაფლია კი
სიცხადეში წვეთავს თაფლივით.
დამე ბნელს მოსთქვამს ზარით –
მოზარის.

და ჰა, ცისკრისას,
სტრიქონებში შემოვიტყუე
ვეება ხსოვნა დინოზავრების.

1973

ტყის იდილია

მიმწუხრის პირზე

ადარ ისმის ხეთა გალობა,
ვით სამლოცველო ტყე დამხობილა,
ადარსად ბრწყინავს მარის ვარსკვლავად
კურკანტელების მწიფე კუმპალი.
და სულთმობრძავი ნაკადულის

ციცქნა საფლავთან
ვდგავარ, ვითარცა გულდამწვარი
ჭირისუფალი.

1974

არაბვისპირას

ცა ხამუშ-ხამუშ ზამთარს იცოხნის,
წუხან ხევები
ქარებისგან გადაბელილი
კისერზე დადგმულ ზვაეების უღელს,
არაგვისპირას გაწოლილა მთა
ძუ მგელივით
და ბარს მშიერი
თოვლის თეთრი
კბილებით უდრენს.

1976

მიწა ღმერთია

მიწა ღმერთია

მოსუცი და გაუპარსავი

ჩვენს დიდ ოცნებებს

აკვანს რომ ურწევს,

გაჩენის დღიდან მტირალი ცა,

მტირალ ყმასავით

დრუბლების ჩვრებში შესხვეული

კალთაში უწევს

1968

მზე

ამქვეყნიური სიაკარგე.

სიკვილ-სიცოცხლე

აღმოსავლიდან დასავლით

ზიდა

და ჩაიძირა სიჩუმეში

იგი დღის დამლევს,

განთიამდე ნელ-ნელა,

სომალდივით ამოაქვთ ზღვიდან

ყვილის გრძელი თოკებით

მამლებს.

1971

* * *

შენდობას ვითხოვ,
თუ შემშლია ალილუია,
თუ ზოგჯერ ლოცვის თეთრ უღელში
ვარ შესაბმელი
და მოსვლის დღიდან, შენს სახებას
ჩემად რომ ვხატავ,
თავზე თუ მსურავს შენეული ეს
კრეტსაბმელი,
შენი ბრალია,
რად შემქმენი, ღმერთო, შენს ხატად.

1974

* * *

ზიხარ მოწყენის შიშველ ნაპირთან,
ალბატროსივით ფრთებს შლის ფიქრბი
და მიფრინავენ მადლა,

სულ მადლა...

ირგელივ ყოველი იღუმალი

ხმებით მოცულა.

„თუ ჩემი ნავი აღელვებს ტალღას,
მაგ ნაპირისკენ
არ გამოვცურაე“.

1967

ოსევე

ოსევე ციმციმებ ლურჯი სანთური –
სიკეთის,

მაღლის,

სიყვარულის და

სიძულვილის,

ოსევე გრძელდება საწუთროს და
ბედის ტრიალი.

და ფრთამოტეხილ, ყანჩასავით –

ჩემი სურვილი

ცას გაჰყურებს და...

ოსევე წრიალებს.

1971

მოთმენა

ჩემს იმედთან გზებს
და ბილიკებს
უიმედობის შავ გორგალზე ისევ ართავენ –
ფარისეველნი...
და პირმოთნენი...

და მსურს ვიყვირო:
არც ღმერთია?!

არც სამართალი?!

მაგრამ, მოდის და თითებს ტუჩზე
მადებს – მოთმენა.

1964

მეფე ღაპითი

თვალეში

ქართლის წარსულს ჩავცქერი;
მესმის ყიჟინა,

გმინვა, გნიასი,

ვით საზღაურის მტრისთვის მიგება.

სიკვდილ-სიცოცხლის ჰარმონიაში

ხმალი საბრძოლოდ

ელვასავით მიიდრიკება.

დიდგორის მკერდზე სისხლთა მნთხეველი,

ქართველები კვლავ დგანან პირველნი,

და საქართველო –

მათი წმინდა საკურთხეველი,

სავსეა თავით, – შესაწირველით.

დაღლილი მთები დგანან უძრავად,

დამით ტანჯული მოლოდინი

წამებს დაითვლის,

და... აჰა! ბნელში, ქართველის

მტერთა შესამუსრავად,

მოდის სიკვდილი! – მეფე ღაპითი..

1979

* * *

კვლავ კვალში მიდგას, რქები აქვს ვერძის
და ტახის ეშვი,
და... მოსვლის დღიდან მეძებს და მეძებს
ნადირის გეშით.

1989

* * *

ჰყივის სიცოცხლე...

და ჩემი ფიქრი,

კვლავ მიუყვება

ვარსკვლავების

ყვითელ ქაფენილს

და გზად აწყდება უკვე მუასედ,

ღამის მიღმიდან გადმონაფრენი:

მთათა გალობა,

ზღვათა სევდა,

მიწის გნიასი.

1984

* * *

უფლი ჩემში განვასხეულე...

ჩემი სიცოცხლის გაზაფხული
დღეებს უკვირდა.

და ღამეებიც მოვიოდნენ ვითა მართვენი.
გარდახდა ჟამი.

და გავედი სიჭაბუკიდან,

და აი,

ახლა,

სიბერისკენ მივემართები.

1974

ბედის ვარსკვლავი

ყოფნა-არყოფნის შუა პარალელს

მუდამ ვაველებდი...

ხმები, ვით აღრე,

მიილტვიან აღმოსავლეთით.

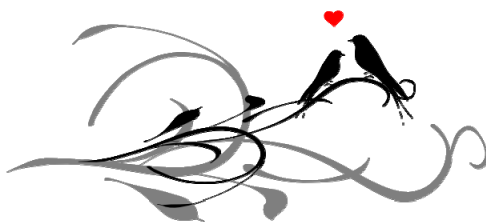
მაგრამ, შენ, ჰეი!

ბედი ხარ, თუ

ბედის ვარსკვლავი,

დღითიდღე მიხვალ სადღაც, დასავლით.

1979

ასე მამყოფე

მოფრინდებიან ოცნებათა ფარშევანგები,
ფრთებდახუნძულნი
იმედების ტკბილი ნაყოფით;
მაგრამ, ო, ზოგჯერ,
გაიელვებს ფიქრი უკმური...
გემუდარები,
სიკვდილამდე ასე მამყოფე –
შენი ღამაში სიყვარულის
ფრთებს შეეუქუდი.

1978

მანე და მონე

(ფრანგი იმპრესიონისტების გამოფენაზე)

ფერთა უდაბნო –

სასთუმალი თავდავიწყების,
ქალიშვილები,

პიანინო¹,

მთვარის მარაო².

შეჩერებულა დრო და ჟამის და არარაობს,
და ყოველივეს –

აქ ფუნჯი მონებს.

აქაა ყველა მოსაგონარი:

დეგა, პიკასო, რენუარი, მანე და მონე,
დიდი გოგენი,

პისარო და ბრძენი ბონარი.

1972

¹ იგულისხმება რენუარის – „ქალიშვილი პიანინოსთან“.

² მონეს – „ქალი მარაოებით“.

* * *

სდუმს ქარიშხალი –
ზღვათა ხიზანი,
მძინარე ფსკერზე მნათობები თვალებს
ახელენ.
მთვარე ზღვის სიღრმეს ზომავს, მისგან
ასჯერ გაზომილს.
ადარ ჩანს ზვირთთა უმაღლესი სრა-
სასახლენი
და აღარც მისი სადარბაზონი.

1974

* * *

ცის უდაბნოში სძინავთ ვარსკვლავებს...
დრუბლების ბალახს –

მთვარე არ ძოვს,

ღამის ჭალაში.

ტალღებსაც სძინავთ ზღვის დიდ მკერდზე
უხმოდ ჩაკრულებს,

შენ კი არ გძინავს,

სიყვარულო,

და ნეტარებით,

გულის დირეზე მხოლოდ ერთხელ

ღამიკაკუნე,

და განიხენება მოლოდინის ცივი კარები.

1973

ქეთევან დედოფალი

სისხლიანი პირით უცინიან
ორღესულები
შუა გაჩეხილ მტერს და მოძალეს
და წარსულიდან
კვლავ მოისმის
ლოცვა და კნესა:
„ჩემს საქართველოს აარიდე
ღახვარ-ბოძალი
და ისევ ისე მოიღე ჩემსა“.

1974

* * *

პიტალო კლდეზე –

მეფესთან ვღვაგარ,

წარსული ტანში ურუანტლად მივლის...

ვახტანგი არა!

მე მტრის ისრით

ასჯერ ვარ მკვდარი.

– „იყავნ ქალაქი!“ –

ატყვია თბილისს –

გორგასლის ხელმოწერა – მტკვარი.

1969

ნოსტალგია

ადარ არსებობს შორეული დრო და
მანძილი,
მშობლიური მზის სიახლოვით მეწვის
სხეული,
ჩემს სიყვარულში
და ალერსში გახვეული
ფიქრის აკვანში მიწევს,
მაგრამ ველარ ვაძინებ
და ყოველ ღამე „იავნანას“
ვუმღერი საქართველოს.

1982

მოსკოვი

ყორანი

ის იყო, რომ მოვიძიე გზა –
ბედს იქით,
წინ რომ ღვინო ღაღისფერი მედგა,
მოვსვი,
წამს ყორანი შემოფრინდა თვალბედითი,
ტატოსი თუ ედგარ პოსი
და დამხსავლა:
ქრისტე ხარ თუ მადიარი,
სულ ერთია, საითკენაც გიმგზავრია,
ყველაფერი,
ყველაფერი ცხადი არი,
ყველაფერი...
ყველაფერი სიზმარია.

1966

ღრუბელი

წვიმის ნაწნავებს

მხრებზე გადიერის

ღრუბელი, –

ზღვის ნაშობი და ნაშიერი.

მერე შედგება ქარის მაღალ

მაშიებზე

და ზღვისკენ მიდის

მაშიებით.

1982

* * *

აღმოსავლეთით ფრთებს შლის ციხკარი,
„ქართლის ცხოვრება“ –

წარსულს მილამპრებს.

მთვარე ჰკიდია სიშორეში ვით ბუმერანგი,
და კოლხურ ღამეს,

ბრძოლით დაღლილ, ვით ჩემს

წინაპარს,

ტანზე აცვია ვარსკვლავების

ჯაჭვის პერანგი.

1959

ბაზაფსულის წვიმა

კითხულობს დმერთი

ცის და მიწის წიგნს,

ო, რამდენი აქვს

მოსაგონარი...

ხან ატირდება...

ღირსსახსოვარ დღეს ჩაინიშნავს

ცისარტყელას

ფერად ზონარით.

1978

* * *

დამფთხალ ქორივით
გაფრინდა ქარი,
მინავლდა,
მოწყდა,
მოყაყანე ტალღების ჩქამი
და წითლად სახეაფაკლული,
ბავშვივით მორცხვი –
მზე ჩადის ზღვაში...
და დღე და ღამე
იყრება, როგორც
სული და ხორცი.

1978

* * *

ცეცხლის ალყაში გამომწვედეულებს
მტერი ყიჟინით ირგვლივ
უვლიდა,
ისმოდა კრულვა, აბჯარასხმულ ქართველთ
დედების...
და აი ახლა,
ციხე-კოშკთა სათოფურიდან,
მოისმის ხმები თქმულებების და
ლეგენდების.

1979

ასკილის კუნძი

კერიის სული ღმუის ნაცარში
და ელანდება
მუგუზლების
თვალის ბრიალი,
აღის ყელები ერთმანეთზე გადანასკული,
და ჰა, ღამესაც სიმყუდროვის
კუზი უჩნდება,
მაგრამ, უეცრად კუნძი ასკილის –
მაყაშვილივით თავმოკვეთილი,
ცეცხლს წაიტირებს
და... მიყუჩდება.

1979

მორჩილება

სიცოცხლე ნუთუ წვალებად ღირდა?
ასე მუდამ;

მოვიხურავ მზის კარს
მწუხრისას

და დაქანცული გავდივარ დროდან,
და მთელი ღამე მთვარეულივით
ძილ-სიზმარეთის

მტვრიან ვზაზე დავეხეტები.

1974

* * *

უამს შარბათვით,

დღეთა ყანწებით

ვსვამთ და ვსვამთ...

მაგრამ ვეღარ დავცალეთ,

სულ ტკბილად რომ ვსვათ, ნებას აღარ

გვაძლევს ურჩხული.

რადგან წუთები ცივი ჩურჩულით

ისევ ცვივა, ვით ქვიშის საათში –

ქვიშის მარცვალი.

1981

ჩემი სული

ბოლო მოედო მომავალი დღეების
ლოდინს,
შედედა უამი –
გახუნებულ დუმილის ზღურბლთან –
შეუცნობელი და ფერშეცვლილი,
არ უშინდება ქუხილში მდგარ ღრუბლების
სისქეს,
და... ჩემი სული –
უქრობ ცეცხლივით,
ჩემი მამულის შუაკერადან მიიწევს
ცისკენ.

1962

ოდა მეგრული

მუხის ღადარზე დამზრალ ხელებს
ითბობს სიცივე
ფრთათა ფათქუნით
ხის ტოტებზე ჯდება ზამთარი.
თან ახლავს ქარი –
თანამზავრი მარად ერთგული;
თან მოსდევს ხმები
მხიარული და საწუხარი.
დგას სიცხიანი მაღალ თოვლში ოდა
მეგრული
და უკეთია თერმომეტრი
თეთრი ბუხარი.

1972

ცისკარი მოვა

ჭოტების კვიელს

სივრცეები ეკლად დაისხამს

და გამოიყვანს ძილს

ბურანიდან.

გულს შეათლოებს ფიქრების ჩქამი

და სიხუმეში მიმალული

იების კრომა,

ადრე თუ გვიან შეჭველად

ცისკარი მოვა

და ვარსკვლავებით კვლავ ფხიზლობს

ღამე.

1978

მე ღავიბადე

მზის შესაყრელად მიდიოდა გუნდი

მთიებთა,

ცის და სინათლის ჩუმი ღაღადით.

იდგა სიცოცხლე და სიხარული.

მთვარის ჩქერალში

სივრცეები ხელ-პირს

იბანდნენ;

როს გამთენიის ვარსკვლავების ატყდა

უღარუნი,

მე ღავიბადე

1974

შეგონება

ვუსხედვართ წუთისოფლის სამსჯავროს,
სად უმაღლესი –

დროა მსაჯული,

ცრემლი და ოხვრა,

არრა არის

რა მოსაწონი,

რომ ერთი სიტყვით კაცმა ინატროს.

ავაგიზგიზოთ სიკეთის და

რწმენის კოცონი,

რომ ბინდისფერი,

ცრუ სოფელი გაგაჩირადნოთ.

1972

* * *

აახმაურა ტყის სიმშვიდე
ლურჯთვალა დელემ,
როცა ღრუბელმა
მიაბღავლა ცას სავსე ცურით
და ბილიკების მოხრილ ყანწით
სიმწვანე შესვა,
მაშინ ხეებმაც დაცქვიტეს ყური,
რამეთუ, შორით გაზაფხულის
ფეხი ხმა ესმათ.

1979

* * *

გაშმაგდება და აღვირს გაწყვეტს
ჩემი სურვილი
და ღრმა სულიდან
ამოხეთავს ხმა შადრევნებად...
ღელვის ბუდეში –
უზრუნველად სხედან
სად ზღვები
იქ მიმაფრენენ ჩემი მერნები
და მათ სიშორეს და სიმაღლეს
დავესაზღვრები.

1980

ჩვენი სიცოცხლე

მოდის...

არ მოდის...

და გვწყინდება გზისკენ ყურება
და ჩვენ ყოველდღე ნამცეც-ნამცეც
ჩვენი სიცოცხლე
მიგვაქვს სიკვდილის დასაპურებლად.

1957

* * *

ცაზე ბრწინავდა შარავანდელი,
ღვთის სადიდებლად აღანთებდა
თეთრ სულს ტყემალი,
პონტოს თვალეში ენთო ხსოვნა –
ცბიერ ბერძნების.
ზვირთები ხტოდნენ ვით ერკემალნი
და მთები იღვნენ როგორც ვერძები.

1974

* * *

ცხეთა ჩრდილში

ჩამომსხდარან საუკუნენი,
და დაუხრიათ დაბლა თავები
და ძველ დიდებას ჩუმად ოხრავენ...

ხოლო არმაზთან

მთვარე დამზერს

ერისთავების

შურით და მტრობით დაჭმულ ყორღანებს.

1989

სასაფლაო

პატარა ჩიტი

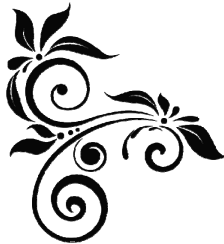
მიმწუხრს უსტვენს განმარტოებით,
და სევდიანი ისმის მოტივი,

აქ განისვენებს მოყვარეც,
მტერიც.

მოველ....

და ლოდქვეშ იმათ ხსოვნას წავეპოტინე
და ხელში შემრჩა მარტოოდენ
ღამე და მტკერი.

1970

* * *

შეუსვენებლივ –

დღის და ღამის ღიანდაგებზე

წლები გრიალით

ისევ მიქრიან...

ხეს – სიცოცხლისას ისევ ისე ცვივა

ნაყოფი.

და ვხედავ შორით ღვას მოწყენილი

ქართული ცის ქვეშ

ჩემი არყოფნა.

1971

* * *

ზღვის მიძინებულ მკერდს რომ შეახებს
ნიავი ხელებს,
ტალღა უცებ გაიფურჩქნა,
ვით იასამნის ლურჯი მტევანი
და მერე ცაში აფრენას ლამობს,
ვითარც ფრინველი,
რომელიც ლაჟვარდ
სიმაღლეს ელტვის...
მთვარეულ გზებით დაიძვრება
დიღა – ნინველი,
შროშანისა და მარგალიტის უნაზეს
ეტლით.

1968

ბარათაშვილის აღმართი

თვალსევდიანი უმზერს მთაწმინდას
პოეტის ხსოვნა –
აქ რომ აღმართეს,
პიტალო კლდეზე ადის აღმართი
მგოსნის ბედივით

ცივი და ურჩი.

თოვლს მისდევს ქარი...

მტკვარში ნავი გდია ქოშივით.

და იქვე ახლოს პატარა ქუჩა

ყინულის ტახტზე წევს გათოშილი.

1972

* * *

ხელდაკრეფილი დგანან ხეები,
უხმოდ,
უსიტყვოდ
უცხადებენ
სამძიმარს ერთურთს,
აურუოლებს ტყესაც, –
ნამქრალ კერასთან ზის გლეხი და
ვეება ნაჯახს
რიეის თეთრ ქვაზე
ღესავს და ღესავს.

1978

სელევიკიდები

იხილეს სისხლის დღესასწაული

და დედამიწას

ომით ტვინი გამოულაყეს,

მაგრამ,

აღიგვნენ...

ვერ უშველათ ცეცხლმა,

ომებმა,

და გამარჯვების აღტაცება...

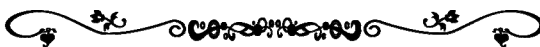
ნგრევა...

დიდება,

ვით ამაოთა ამოება.

მუნვე წარიღეს სელევიკიდებმა.

1981

* * *

უხმო სერობა მეფობს ფრთოსნების
წუსს მწუხარების საუფლოში ხმა
ქერუბიმთა,
მკვდართა სულებში ამაყად დგას ბებერი
ცაცხვი.
ხან მეტეორი გაუფატრავს ღამეს შავ
მუცელს
მოწყენლი ცა ისევ თესავს სიბნელის
მარცვლებს,
მაგრამ მიმწუხრის ვარსკვლავები კენკავენ
უცებ.

1983

გათენდა სივრცე

ეძინათ მინდვრებს

ტყის სიახლოვეს...

და შუაღამით

სოფლისკენ ლტოლვილთ

დასდევდნენ მგლები

უღედო კვიცებს,

მათ დასახსნელად მოვიდა თოვლი –

გათენდა სივრცე.

1967

თამარ

*მიხარის – გიმზერ, ვწუხვარ – და გიმზერ
და ესრეთ მზერა მსურს სიკვდილამდე
გრ. ორბელიანი*

ასეც მიყვარხარ...

ბეთანია შენი თვალებით –
შიშს და სიყვარულს
ნუღარ მაძალებს,
თამარ! – დმერთქალო, იღუმალი ხმებით
მოცულო,
შენი თვალები არის წყვილი ღოცვის
ტაბარი,
სადაც მუხლმოყრით საქართველო
დღესაც ღოცულობს...

1983

კორიდა

დგანან პირისპირ

წუთისოფლის

ტრიალ მინდორზე

ჩემი ყოფნა და ჩემი არყოფნა,

დგანან ამაყად და მიხარია.

ყოფნა –

ხარია,

არყოფნა კი –

ტორეადორი.

კორიდა!

მორჩა....

გათავდა...

უნდა დარჩეს ერთი,

ორიდან, –

კორიდა!

1957

შემოგონა სვანეთში

სვანები ბალახს და ღამეებს
ისევ თიბავენ,
შემოდგომა კი აღარ ილევა.
მზეზე ნაკვერი ელავს მთვარის
მოსრილი ცელი
და გუგუნებენ მთები „ლილვოს“
ენგურის
ყელით.

1950

დიდი ჰაემანი

ზურაბს და დანის

ჩემი დროც მოვა,

უამიც დარეკავს დიდი ჰაემნის...
თქვენი ძმები ხართ და... ღმერთმა

გაშორეთ
ბედი, შავ-ბედი აბელ-კაენის...
კაიკაცობა, –

შეურყვნელი ღვინოა ძელგი,
რომელსაც მუდამ ღვთის მადლი და
მირონი

შეენის...

ჩემი სამშობლოს –

სიყვარულის დამადგით ძეგლი...
და... უკვდავება იქნება ჩემი.

1977

ბახტრიონი

სიერცეებს ზარავს უმხედრებო
ცხენთა ჭიხვინი,
სიკვდილი დაჰქრის ფრთებით ისრების...
დამარცხდა მტრები...
კარგად ვიომეთ! –
ხმა მესმის ზეზვას და ელიზბარის...
წარსულის მძიმე ომის კვამლში წევს
ბახტრიონი,
ვითა ცხადი და... ვითა სიზმარი.

1962

მთანი მაღალნი

ცისა და მიწის ვარ მბრძანებელი,
და ახლა მამლებს
სიხუმიდან

მზე რომ ამოჰყავთ,
ჩემია იგი, –
მიანდერძეს ჩემმა ძველებმა,
ჩემია ვაჟას
„მთანი მაღალნი“,

შორით რომ სჩანან
საქართველოს ცის გაგრძელებად.

1954

* * *

... და მზეს ჩამავალს

ქარი მისდევს

ხელებგაწვდილი,

და მზეს სხივების სცვივა, ნაყოფი,

ბნელი ძახილი ისმის დაისის.

ვზივარ ზღვისკარად,

ვდარდობ წუთებს

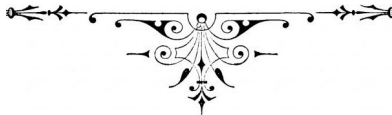
ქვეყნად არყოფნის,

დაუო ჩიტი კი...

უდარდულად გალობს

თავისთვის.

1999

* * *

პაპა მეტყოდა ვარსკვლავთმრიცხველი:

– ცაში მნათობი ვთვალე...

ვთვალე...

ვეღარ დავთვალე

და აჰა ასი მიიწერა ზაფხულ-ზამთარი.

ღამე კი,

ღამე მოვერცხლილი მთვარის

სათვალით,

ვარსკვლავთა წიგნებს კითხულობს და...

ვეღარ ამთავრებს.

1963

* * *

ჩემში უფალი ზის და მკარნახობს
ცხოვრების წიგნს და...
როს შექმლება,
მამაზეციერს მინდა ვუყვირო:
კმარა!
შეჩერდი!
პოეზიის ამ სიუხვეში,
ჩემი ლექსები არის ჩემებრ
მთლად გულუბრყვილო,
ჩემებრ დიდგულა,
ჩემებრ ფიცხი,
ჩემებრ უხეში!

1972

* * *

დაუკითხავად, როგორც მოყვასი,

კარზე მოადგა

შემოდგომა

ტყვიავს და შინდისს

და დიონისე –

ღვინის ღმერთი ფეხდაფეხ მოჰყვა.

კასპს – სამოსს იცვლის

წაბლი და შვინდი,

გორში –

ვარდისფრად შეიღებეს ვაშლებმა ღოყა.

1984

ცისარტყელას ავგაროზი

როს დაეჯახა დრუბელს

დრუბელი,

ელვამ მათრახით ცა

გაროზგა.

და... ღმერთს ვარდისფერი ცისარტყელა,

ყელზე კვლავ ჰკიდია

ავგაროზად.

1972

საქართველოს ისტორია

ათასწლეულთა ოკეანიდან

ამოვიყვანე და...

ისტორია

ხელში მიჭირავს კვლავ ლაყუჩებით,

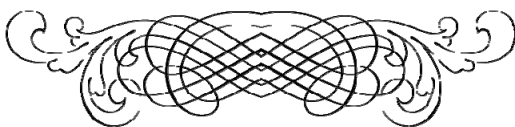
მოწვეთავს ცრემლი...

წინაპართა

ცრემლის აბს ვყლაპავ,

მოურჩენელი ტკივილების გასაყუჩებლად.

1969

იმედი

მე,

მიწის ძე ვარ ანტეოსივით,
სხვები კი უფრო ზეცას ელტვიან....
და ჩემი სული მზით შემოსილი,
დედამიწაზე ვერ დაეცა.
გაივლის უამი...

დიდი ხნის მერე,
ნათელიმოვა ღვთის ნაბოძები
და... საუკუნის ჩრდილში დაკარგულს –
ჩუმად მომძებნის.

1978

* * *

გავეყურებ დიდგორს,

ქსანს და ასპინძას,

ქველი,

ამაყი და თავმომწონე.

ჩემი კრწანისით და მარაბდით მეწვის

თვალები.

შენს დიდ წარსულში მიღველფილი სევდის

კოცონი,

მამულო! ჩემში არასოდეს მიინავლება.

1989

* * *

ჩვენ ერთმანეთზე ვფიქრობთ
და ვფიქრობთ,
ყოველი წუთი, ყოველი წამი.
და ოცნებათა სრასასახლეს
მთვარეზე ვიგებთ...
ერთმანეთისკენ მივისწრაფით
დღისით და ღამით,
მაგრამ ფიქრების უღრან ტყეში
გზას ვეღარ ვიგნებთ.

1978

კვირიკე

სამყაროს წარსულში ბერძენი ღმერთები
მეფობენ...

გვასმევენ მადლსა და სიკეთეს.

ხოლო ქართველი უფალი

კვირიკე

დღეებს და ღამეებს –

საოცარ სიზუსტით –

დიდსა და პატარას თანაბრად გვირიგებს.

1971

ობელისკი

ცეცხლია იგი,

თუ ანთია გმირთა სულები,
გარდასულ ჟამთა მახვილით და

ცეცხლით მოხრობელი,
თუ გაჰყოლია ყველაფერი

მტკვარს დაშლილ ტივად.
ვუმზერ კვილად დამდგარ ობელისკს
და...

საქართველოს

წარსული მტკივა.

1970

* * *

იმ ოქრო ხანის –

მეთორმეტის – მოიქცა ჟამი,
გამიდიადდი,

მზის სარკეში ვეღარ ეტევი.
სითბო,

სინათლე,

სისარული

მიგაქვს გულებთან.

ადრე სხვა იყო,

ზღვისპირ იდექ

რკინისმკვნეტელი

მარტოდმარტო და...

ირგვლივ მტერი გიძუტუბუბდა...

ჩემო მამულ!

1974

მეტეხთან

მეტეხთან უცებ წარსული დარეკეს,
სადღაც უყივის –

მარეკი მარეკს,

და ხმათაშორის ერთი ხმა ხოხობს.

ნადირს და ფრინველს –

მწევარნი ჰყეფენ...

აღბათ, თავის დაკოდილ ხოხობს
წყალში ჩაუარდნილს წააწყდა მეფე.

1983

მიწა

დასაბამიდან უხმობს,

ეძახის...

მოხუცი მთვარე და ვარსკვლავები,

მაგრამ ჩვენ გვინდა საუკუნოდ

გულზე გვეყაროს

ბალახბულახით დაღაღდაწული.

და... მიწა სადმე,

რომ უეცრად არ გაგვეპაროს,

ურიცხვი გზით და ბილიკებით

გვეავს გაბაწრული.

1963

* * *

ჩემი სიცოცხლის ლაფაროში
დღეები წვეთავს...
წვეთებს ითვლის და...
ვხედავ, მტრულად მიყურებს ჟამი.
და აღარ ვუწყვი, სანამდე გასტანს
ჩემი და ჟამის
ფარული ომი.
ჟამს მსურს ვუყვირო:
არა გრცხვენია?
უნდა ყაძახო,
რომ თითზე ითვლი ჩემს დღეებს და
ჩემს ასაკს ზომავე,
თვითონ უხანო,
ულმობელი და უასაკო.

1967

* * *

ღღე –
დედოფალი მზის ბაჯადლო მედალიონით
და ცისარტყელას ფერადი ქამრით,
ღამე კი ნეფე შავი ჩოხით და მთოვარის
თეთრი ქილებით,
ად მობრძანდება ვარსკვლავების
დიდ მაყრიონით
და...

მათი შეყრა ღმერთმა ინება.
ვზივარ ზღვისკარად,
და შევეყურებ ხელისმილევიით,
ღღისა და ღამის დაქორწინებას.

1973

* * *

დიოსკურია!

წუხილის და სევდის მომგანი

შოთრეული ქრიან ქარები...

და ზღვის სიღრმეში

ტალღა კი არა,

სული ტორტმანობს

ჩემი წინაპრის.

1964

* * *

შენს დროშისფერს,
შენს სიმაღლეს,
ვითარც ვახტანგ,
ვითარც ცოტნე,
შეეწირა სხვა ათასი.
ქართლის ცაზე რომ ჰკიდია,
მზე კი არა!
თავი გახლავთ პაატასი.

1971

* * *

მიწის ბელტების დგას ღრიანცელი...
მე რწმენის საჭით
ზღვა გავაპე
და, ვით მენავე,
მიველ იქ, სადაც შენ ციმციმებდი...
„ჟამი ჩემია, და ჟამისა მე ვარ
იმელი“
და... შეწყნარებას გთხოვ უზენაესს.

1980

შეხედეთ ზეცას

პოეზიის სისხლი გახლავთ

მზე მეწამული...

ახლა ღამეა თვალბრიალა, და განა ბეცი.

ჩვენ კი მარადის ფიქრით ვიწვით

და ვიღვენთებით...

შეხედეთ ზეცას!

პოეტებო!

შეხედეთ ზეცას!

დაწინწკლულია პოეზიის სისხლის წვეთებით.

1975

უსახელო პოეტი

მუხთალმა ბედმა

ძნელად სავალ გზას

შემატოვა,

დამე დამჩნავის უსმელს და უჭმელს.

მზის დიდ პალოზე დაბმული ცა

ყასიდად მიეფეს!

და სული ტოვებს ცოდვით სავსე

სხეულის

ჭურჭელს,

რადგანაც იგი გამოდგა მყიფე.

1970

* * *

ყოვლისმხილველი

მგოსნის მზერა –

უცხო ფრინველი, –

ლოდინის მზიან ბუდეში ზის

ფრთადაკეცილი

და წამს დაეძებს

უხილავის

მოსახილველად.

1967

* * *

დაე, სადმე ავიძალო მიწა,
თუ ვერ გარგებ
ამ სოფელში მოცლით.

ჰე, მამულო!

მინდა მოგვეღე შენთვის,
შენს დარაჯად ვიდგე
ერთი ბორცვი.

1988

ვითარცა ციცინათელამ

მთვარის ემბაზში განბანილს,
სანამ დრო-ჟამი
გამთელავს,
ღმერთს ვევედრები ამანთოს,
და ვითარც ციცინათელამ,
ჩემი სამშობლოს მთა-ბარის
საუკუნენი
კი არა,
წამი რომ გაგანათო.

1959

ზღვა და ქარები

დუმილის მტვერში თვალს გაახელენ
და დავიწყების ტრამალიდან
მოვლენ ქარები,
მათ ლურჯ თითებზე ზამთრის დამე
ბროლად დატყდება,
და ნამსხვრევები რომ შეაგროვოს,
ნაპირის ტალღებს
აიკაპიწებს.

1960

მწუხრის რომანსი

უმთვარო ღამე ჰგავს უშენობას.
ცის და მიწის შუა შავით მოსილი
ღადის სიბნელე –

ჩემი წუხილი.

1969

სინათლის მიღმა

სინათლის მიღმა, –
 სიბნელეში ვერ ვიხედებით.
 ხელს გვიშლის
შავი სამარის ღოღი.
გზადაგზა დარდის
 ჟანგი გვეღება,
რადგან სიცოცხლე გაჭიმული თოკია
ოღით,
რომლის თავ-ბოლო
 სიკვდილ-სიცოცხლეს
 ჩაუბღუჯავთ და...
ღმერთმა უწყის, გაწყვეტენ როდის.

1959

ქვათახევი

მეჩვენება:

განთიადი წუხს და ღელავს
და წარსული, დაძენილი ფრთათა რხევით,
მოფრინდა

და ქონგურზე ზის, როგორც ძერა
და მწუხრამდე ქვათახევის

ციხის

შემოგარენს ზვერავს.

1961

* * *

თავს დასტრიალებს მარადიულს
და შეუცნობელს,
მაგრამ დელვაში
ვერ იპვა სიმშვიდე სრული,
რადგანაც ქვეყნად
უკვდავების მაინც არ სჯერა.
და ტანჯვის მიძიმე გრდემლზე გდია
პოეტის სული.
უამი – მჭედელი
მზის უროთი კვერავს...
და კვერავს...

1947

ვითარც ფრინველი

ვწევარ...

დათოვლილ ფანჯრის რაფაზე
ისევ დევს მთვარის

თეთრი ფიალა, –

ჩვენ ტკბილ წარსულში

შუქთამფინველი.

გათენების უამს

მოგონებამ შეიფრთხიალა

ხსოვნას ხმელ ტოტზე

და მიყუჩდა, ვითარც ფრინველი.

1967

* * *

ღებას

მცირე გორაკზე

იასამნის ღურჯი

ტოტივით,

შენი არყოფნა ჰყვავის და ჰყვავის...

ფიქრთა ტალღებში

ელავს ხსოვნის

პატარა ნავი,

რომელმაც მშვიდად მოგონების

ღამაზ კუნძულზე,

შენს სახილველად გადამიყვანა.

1984

ჩემი დღეები

ჩემი ოცნების ციხე-კოშკში
ვზივარ მეფურად,
სავსეა მზერა ზამბახებით,
ორქიდებით.
ხანდახან ბნელში გაიელვებს ლანდი
მაცილის
და... მზის ვეება თაიგულით –
ჩემი დღეები,
სულ ნელ-ნელა დასავლეთით
მიმაცილებენ...

1966

* * *

გაიდვიდებენ უცებ ქარები,
დაკუნთულ მკლავებს გამართავენ
ღურჯი ტალღები
და დაღლილ სხივებს აისხამენ
ვერცხლის მძივებად.
მზე –
ზღვის აკვანში წვება ბაღლივით
დასაძინებლად.

1965

* * *

ამაღლებული, როორც მესია,
სივრცეს გავცქერი
გულგაღვლილი:
მიშვებულება ჩქერი სინათლის,
ბრუნავს და ბრუნავს
მთვარის ბორბლით
ღამის წისკვილი
და... ცაში ყრია ვარსკვლავების
წერილი ღერდილი.

1966

* * *

ეს მერამდენე სუკუნეა –
სვეტიცხოველი
მტკვარში რომ დგას,
როგორც ემბაზში.

და მცხეთის ბებერ გალავანთან
უამს რომ არწყულებს, –
ეს მერამდენედ,
არსაკიდის უკვდავებაში
მისი მოჭრილი მკლავი
გვარწმუნებს.

1976

* * *

სანაპიროზე წევს ივლისი –
ტანაქერცლილი
და ცხელ ქვიშაზე ხარხარებს ხვატი.
ნაპირთან გდია პატარა ნავი,
ვით აფროდიტეს
ცისფერი ქოში,
მიწის კალთაში კვლავ უღევს თავი
ზღვას და...
ნაპირის სველ სახეს ღოშნის.

1965

ისევ თენდება

წვიმებს გადაჰყვა

შორეული თოვლის ზმანება,
დაპატარავდნენ თეთრი ქედები,

ღამე ჩაუდგათ

ჩამქრალ გუგებში...

ჩემი წუხილი

ზამთრის მიღმა,

ისევ თენდება,

და ვიმზირები შენს სიღრმეში,

შენს სიხუმეში.

1963

ზაფხულის ბაღში

ზაფხულის ბაღში,

კოლხურ სადამოს

იგალობებენ როცა შაშვები,

როცა ოღებში

იმედივით შუქი იაღებს,

მასინ ვარსკვლავებს უნდა აშვება

და ისმის ციდან

უმძიმესი ჯაჭვის ზრიალი.

1961

* * *

შენი სიშორით დაჭრილი ხოლმე
ვით მონადირე,
ვეპარები
ზღვის სიახლოვეს,
ზღვა არწივივით აფრენას ღამობს –
ღამის კიდეზე
დამფთხალი ხომლის
მოახლოებულ
სიშორის გამო.

1966

ნაკადულები

ნაკადულები ტყეში ისევ
დათარეშობენ
და მიიქნევენ

ხელიკისფერ კუდებს.

მე კი ვზივარ და...

კვლავაც ვდარდობ იმ ხეს,
რომელშიც

ჩემი ღამაზი სიკვდილი ბუდობს.

1965

ადამი და ევა

ბებერი ჟამი აქანაუებს

სიშორის ტოტებს,

ცვივა და ცვივა

ლოცვა და შიში...

ბლავის ზვარაკი...

წუხს ღამეთა უშქარი თევა.

უფრო შორს,

სადღაც,

ბიბლიური ლექვების ჩრდილში,
დღედიშობილა ზის მოხუცი ადამ და ევა.

1964

სოფელში

სილურჯესა და სიანკარეს წუხს
სობისწყალი

და მთების დარღებს

ზღვისკენ მიათრევს...

მწუხრი შორს ჩანდა,

მაგრამ მაინც

უცებ შებინდდა.

და აი, ახლა,

ციცინათელას დაჭრილ ფრთებიდან
წვეთავს და წვეთავს ლურჯი სინათლე.

1964

„ქართლის ცხოვრება“

ცისკრის ნათელთან

ღამეები ჩამომეცრიცა,

ღღეებიც

ფიქრის კარში გადიან...

მე კი მამულის დაჭრილ გულთან

მივდივარ ახლო

და... მერამდენე წელიწადია,

ჩემი სამშობლოს განრისხებულ

წარსულში ვსახლობ.

1958

ლტოლვა

ჩამოიცრიცა სიმეუდროვე
მაღალი ზეცის
და ეპარება...
ეპარება მაღალ სამყაროს
ჩენი სიცოცხლის შორი ციმციმი,
მაგრამ უამს უნდა
დაბლა დახაროს –
ყოველდღიურ ფიქრთა სიმძიმით.

1961

* * *

ტალღების ჩქამი

თვალცრემლიან ნაპირს ეფარვის,
თოლიები კი თეთრი ფრთებით თოვენ
მოწყეანას.

ცა თმას ივარცხნის ცისარტყელას
ფერად თითებით.

მე შორეული მოგონების

ნელ ცეცხლზე ვთბები

და ვხედავ: ქარის გალობაზე

ამაღლდნენ ზღვები,

და ცივ ლაჟვარდში

წვიმის სველი ხმები ინთება.

1964

არმაზი

ლაჟვარდოვან ფსკერს ვუჭვრებ

წარსულის...

იყო წარსული, –

ჩანს ყველაფრიდან...

საუკუნეებს ფარ-შუბები ჰკიდია ხშირი...

დროის ჰამაკში

მთვარესავით

წევს სერაფიტა,

დაჰყურებს ღამე, შუბლშეკრული

პიტიახშივით.

1971

ფიქრთა ხე

დამძიმდა ფიქრი,

თითქოს მკვდარ ღამეს
ცის ბაღდახინით

მარტოდმარტო მე მივათრევედე.

და ჰა, თენდება...

როს გალობა ჩიტის მოისმა,

მაშინ, უცრად
დათოვლილმა

ჩემმა ფიქრთა ხემ

საგაზაფხულო ხმები მოისხა.

1971

მომეჩვენება

მომეჩვენება, რომ შემძულდი

და დამავიწყდი,

გადამავიწყდა

ის ცრემლებიც,

რაც რომ გაღინე

მაგრამ იმწამსვე,

წარსულ დღეთა ცისფერ ბილიკით

ჩამობრძანდება სინამდვილე

და შემასხენებს,

რომ ყველაფერი არის პირიქით.

1962

იმედის ქონი

მოგონების ხის ირხევა ტოტი,
თითქოსდა
ჩვენი სიყვარული
ახლა აფრინდა.
დღეებიც შორეთს მიფრინავენ,
ვითარცა ჭკები,
მე და ოცნება
ისევ ვსხედვართ
იმედის ქონში
და შენზე დარდით ვარდივით ვჭკენბით.

1971

არაბეთის უდაბნო

პირამიდებით მკერდში ნგრეულ
ათასწლეულებს
ისევ დარდობენ ბნელ წარსულში
მსხდარი სფინქსები...

საქართველოს კი
ჩვენი მტრები შვილებს უქებდნენ.
და... უდაბნო რომ ფერად შუქით
ხშირად ივსება,
მირაჟი არა,
ნათელია მამელუქების.

1967

* * *

მთას რომ შევხედავ,
 დამიდგება ვაჟა-ფშაველა,
ცას თვალცრემლიანს –
 რუსთველი და გურამიშვილი.
თოფის ქუხილზე –
 გაიელვებს შუბლი ილიას
და „სამძღვარს“ იქით ტატოს „მერნის“
 ჭიხვინი მესმის...
ხსნოვნის დარბაზი ჩემი ისე გაჭედილია,
ვერ ჩავარდება დავიწყების პატარა ნემსიც.

1962

პოეზია

დის პოეზია ნაკადულებად,
ჩანჩქერებად და
მდინარეებად,
ზოგან კი,
ზოგან ულამაზეს ტბასაც კი მოჰგავს.
ქართულ მიწაზე.
(სადაც მოყმე ვეფხვს
რომ შეება)
პოეზიის დიდი ზღვა ბორგავს.

1967

მამის საფლავზე

როცა დუმილის გზებით ჩაეუვლი
ლოდებს...

(სიკვდილზე უამური ფიქრიც არა ღირს.)

ასე მგონია:

მამის საფლავზე

მამის წვერივით ამოსული ლბილი

ბაღასი –

მთხოვს მოფერებას.

1965

* * *

ჯოსს დაყრდნობილი მოდის სიბერე
და წყველა-კრულვით მოჰყვებიან
მშიშარა წლები.

სიცოცხლე შიშობს,
ღამეები სიბნელეს ყეფენ,
და მზეც კანკალებს...
და სივრცეს ჩხვერს, როგორც
ღვინია.

სიკვდილი?
სიკვდილი არის ამაჰვეენის ღმერთი და
მეფე,
სიკვდილს არვისი და არაფრის არ ეშინია.

აღუბლის ტოტი

ზამთრის ნაკვალევს მისდევს აპრილი,
სერავს ტრამალებს,

ტუნდრებს, ტაიგებს....

ტყეში გაზაფხულს გაჰკივის ჭოტი.

მიწას სტკივა და...

მიწის გარდა

ვერვინ გაიგებს

კენესას თოვლისგან ჩამოტეხილ

აღუბლის ტოტის.

1967

ვარსკვლავითი

დაბადებიდან მიხმობს ზესკნელი,

ზეცა ზღვაა და

გზას მოვიკვლევ

მთვარის საჭეთი.

რეკენ სიშორის ცივი ზარები...

ვარსკვლავითი კი –

ბაჯადლოთი არის ნაჭედი –

ბექა და ბემქენ ოპოზარების.

1978

* * *

ყალყზე მდგარი და ფარფარაშვილი,
ჩემი დღეები
ველურ ჭიხვინით
გადიქროლებენ ჩემს სიცოცხლეს
ურა ცხენებად.

და... მე

წკვარამში გაკლანილი
ელვის ბილიკი
მარადიულ გზად მომეჩვენება.

1978

ჩემი სურვილი

მე ისევ ვდარდობ დედამიწას –
მოქსოვილს გზებით,
და ისევ ისე,
სიმაღლის და სიცოცხლის
მჯერა.

ჩემი სურვილი
კვლავ ზის რწმენის
ღამაზ ბუდეში,
იბუშბლება და ეზრდება ფრთები
და შორს გასაფრენ სივრცეებს
ზვერავეს.

1956

ჩამოდის ღამე

მომწუხრის ბაღში ფოთოლ-ფოთოლ
ჩამოდის ღამე,
ისმის შრიალი
გაზაფხულის
ფერადი კაბის,
სიმწვანეს იცვამს ჩემი მამული.
მნათობთა ცეცხლზე (შუქით სავსე)
ღულს მთვარის ქვაბი,
ოდნავ წახრილი
და შეკვამლული.

1961

* * *

ზღვა აქვე, –
კარის მეზობლად სახლობს,
სულს ღოცვად
ხშირად აღავლენს ცაში,
მერე ნაპირთან დაღლილ ზვირთთა
ისმის ნადური...
და ნავში უონავს წუხილი მლაშე
თვალბნელი ღამის
და მეზადურის.

960

მთვარე

დედამიწაზე, ვითარცა ვარცლზე
ქინქლებად ყრია

წუთი და წამი.

სადღაც მამალი მზეს უყვიის უკვე მეთედ
ჭრაილ-ჭრაილით,
ვარსკვლავებით დახუნძლულ ღამეს
კვლავ ცალუღელა მთვარე მიათრევს

1965

პატარა ჩიტი

ჰოი, წმინდაო

დაფიონის შუქით შემკული
ჩემი დღეები

სიხუმეში რომელიც ილტვის –
ხელში მიჭირავს ცისარტყელას
ფერადი კუდიო.

და სიყვარული –

მგალობელი პატარა ჩიტი,
ჩემი სიმღერის მაღალ ტოტზე იკეთებს ბუდეებს.

1962

* * *

ზღვამ იგალობა ქარში მწუხრის
საგალობელი
და ჩამორეკა სიმეუდროვის
ზარები ცივი.
ციდან თოკივით ჩამოჰკიდა
ყივილი ყანჩამ.
აიმღვრა სივრცე
შედამებას თოლია კივის,
დასატირებლად ცა ღრუბლებს დარჩათ.

1957

პარძია

ცეცხლის მახვილით

საქართველოს მოკლეს

წარსული

მტრებმა?

და მერე თითო ნაჭერი

დარჩა ხალიფას,

შაჰსა და სულთანს?

მაშ,

რად მოისმის წარსულიდან ხმები

საჭრეთლის

ქვის ტალანებში რად საღბუნობს

წარსულის სუნთქვა.

1966

წამოიმართნენ მთები

წამოიმართნენ მთები – სამეგრელოს და
ურთის
და ვხედავ: მყინვარს თოვლის
თეთრი ხელები უთრთის.

დავალ...

მამულში ვეძებ,
ვეღარ ვპოულობ ვერსად, –
სხვა აჯამეთის ტყეს და,
იებით მყვირალ ფერსათს.

1971

ნაკადული

ცის აივანზე გადმომდგარი მზე პირს
იბანდა,
სიმაღლეს ვსვამდი
თხის ყანწივით მოხრილ ბილიკით.
მთით ნაკადული ჩამორბოდა შიშველ-
ტიტველი,
თითქოს მეძახდა:
მოდი,
მიშველე!..
გამახსენდა და...
აქვითინდა ჩემი ბავშვობა.

1959

* * *

ტაღლები მშიერ ავაზებივით
სანაპიროზე
ჩემს ნაკვალევს
ჩუმად ენოსავენ,
მერე მოდიან გრივალები და ხარხარებენ...
ეს დღისით,
მაგრამ, როცა ღამეა,
დარდით მოსილი ჩემი ზღვები,
როგორც სარები,
უკან მომდევნ...
და მომბღავიან...

1961

* * *

შუბლშეჭმუნილი იდუმალების
და სივრცეების
მბაფრი წყურვილი
დამფრთხალ ღამეებს თვალწინ მიღრღნიდა,
აქუცმაცებდა მზესუმირებად,
ჩემი სევდაა
ის ვარსკვლავი –
ცათა სიღრმიდან
გათენებამდე რომ იმზირება.

1966

პრაწანისის ველი

დგას ობელისკი...

შუბლშეკრული უმზერს წარსული,

მტკვარი ბრამსავით ესეთქება

კლდეთა ნაპირებს,

მაგრამ მეტეხთან გაუწნდება

უცებ წელკავი...

არსაით ისმის მეტივეთა

ბველი მოტივი,

მეფობს დუმილი –

გარდასული დღის წამლექავი,

მაგრამ დუმილში,

შავ დუმილში თვითონ დრო ტირის.

1979

* * *

სოფლის შარას რომ მიუყვება შავით
მოსილი,
სადამო – არა,
დედაა ჩემი.

1984

სანაპირო

ღამით დახურულ
სიმყუდროვეში,
ზვირთთა აღერსით
გადაღლილი
და დაქანცული,
წევს სანაპირო უზრუნველად და
არხეინად.

ხოლო მთვარე კი,
როგორც ქალწული,
კდემით მიჰყვება ვარსკვლავების
მწვანე ხეივანს.

11987

ელეგია

დაბადებიდან –

მზის და სიცოცხლის –

დარდით დაწინწკლულ

კაბის კალთას ვებლაუჭებით,

სანამ არყოფნის თეთრ ბალიშზე

თვალებს მივლულავთ,

სანამ ნათელს ის არ დაგვიჭკნობს,

ვინც აგვიყვავა.

და აღარ ვიცით, თვალეხილული,

ბრმა ბედისწერას

საით მივყავართ.

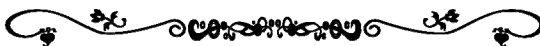
1978

* * *

ზღვა დავიურვე ბედაურივით,
და ხელი მიღვეს
ქართო დახრულ
უამის აღვირზე
ვარსკვლავთა მტვერი ეფინება ფიქრებს
ჭირხლივით,
ღამე ერთია,
მე კი ათჯერ გამომადვიძებს ქარიშხლის
ტოტზე
მიბმული ზღვის ცივი ჭიხვინი.

1979

სილურჯის მორცხვად ილიმის ია

ხარირემივით გადმომდგარა ქართლის
მთებიდან

გაზაფხული და...

სიმწვანეს ყვირის...

მზის ქვეყანაში დედაჩემო!

რა უცებ დაცხა.

სილურჯეს მორცხვად ილიმის ია.

ჩემი დღეები სულ მარცვალ-მარცვალ

ჩიტს სიხუმეში მიაქვს და მიაქვს...

1976

საგალობელი

ქართლის ცისქვეშ

როგორც სვეტიცხოველი

რომ ვმდგარვიყავ,

მეც ამდენხანს გაუძლებდი,

და ვნახავდი მტერს

ქართველთა მობელილს...

ციით და მიწით,

მზით და ციხე-ტაძრებით,

სამშობლოა –

ჩემი საგალობელი.

1964

* * *

ჩემს ყვეარ ბიჭებს, –
ზარაბ და დანი –
მე ახლა მხოლოდ თავისუფლად
სიარულს გაჩვევთ
ვით გაუხედნავ თვალსაცერა პატარა
ბუღებს,
მაგრამ სულ მალე, დიდსა და მძიმეს,
მე საქართველოს სიყვარულის
დაგადგამთ უღელს,
აბა, თქვენ იცით, თუ როგორ გასწევთ!

1980

* * *

თვლემენ ფერმკრთალი მნათობები...
ფრთებს შლის მამალი
და სიფხიზლე ყივის გულდიდად,
ცისკრისას მაინც ერთი ვარსკვლავი
გადმოვარდება ღამის ბუდიდან
და სიჩუმეში ჩავარდება საღღაც –
დასაველით.

1968

მათ თქვენ გიტოვებთ

მოულოდნელად აფეთქდა გული,
გული კი არა,
მაღალ მკერდში
ნაღმი მდებია,
რადგან მოსვლიდან ბედთან თამაშს.
ადარ იშლიდა,
მწამს, ჩემი ზღვები
უჩემობას აბღაველდებიან
მათ თქვენ გიტოვებთ,
მოეფერეთ და
დამიმშვიდეთ.

1961

მარტყოფის ველი

ბინდად დამდგარი

ოთხასი წლის
სპარსთა ყაყანი...

ჩიტი მზეს ჰგალობს...

იშმუშნება ველი მარტყოფის.

სივდილ-სიცოცხლე

აქ უნახავთ ერთად,
ორი და.

გამარჯვებულნი! –

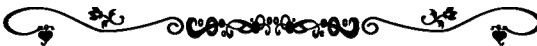
კვლავ უსხედან
სუფრას –

არყოფნის,

მღერიან, მაგრამ...

ხმა ვერ აღწევს იმ სიშორიდან.

1966

უშბა

ყოფნა-არყოფნა

სიმაღლეს და სივრცეს მიანდო

მთების გულ-მკერდში

ჩახვეულმა კაცის გენიამ.

ღურჯი ფრთის ქნევით

მოირხევა აქ

განთიადი.

და სვანეთს უშბა ცად გაჰფრენია.

1969

ამაღლება

აჰა,

ამაღლდნენ ჩემი ფიქრები
განთიადამდე,
სადაც რწმენა მარად
ციმციმებს
და თავს ეგლება წმინდა ნათელს
ფარვანასავით,
თუმც მხრებზე აწევს
უვარსკვლავო
ღამის სიმძიმე –
აღმოსავლიდან ვიდრე დასავლით.

1959

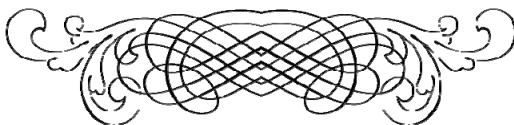

ლოდი60

ალიო მირცხულავას

ჭალა მოჰგავს დავიწყებულ ამბავს,
 წყლისპირ ძეწნებს დაუხრიათ თავი,
 ძილში ისმენს მწოლიარე დამბა
 ხობისწყალის და წარსულის ბდავილს.
 ჩუმად დადის მოგონების ჰიდრა,
 დაშრიალებ ჭავლი, როგორც ლელი,
 ფხიზლობს ხორგა, რა ქნას,
თავის მკვიდრი
 მგოსნის ძახილს...
 და ფეხის ხმას ელის.

1963

ღამე სოფელში

ნარინჯის ბაღში, როგორც მტრედები,
მეგრული ოდა-სახლები სხედან,
სიყვარულს ღობის

სარები ჰყოფენ.

და ღამის ქარში,

როგორც ბუხრიდან

ამოფრენილი ცისფერი კვამლი,

თავს გადაუვლის

მძინარე სოფელს

შორეული ყივილი მამლის.

1980

თბილისი

არ მოხვედრია ლახვარი ვისი?

ნაიარევი ვოვალე...

და ვოვალე...

წყვილი ცრემლივით –

ტბა კუს და ლისის –

ჰკიდია ჩემი თბილისის თვალებს,

ვით მოგონება.

1961

ანანურთან

შავ არაგვსა და თეთრ არაგვს შორის
დაშლილ ტივივით
ღამეები გადაიხიდა
და ანანურთან მთებს შეაშრათ პირზე
ღიმილი:

წარსულიდან თუ
ძმის დალატით რბეულ ციხიდან
ისევ მოესმით კვილი და
ხმა სიმძიმის.

1964

ქართლუი

შეხედეთ ქედებს! –

ტანაშოლტილ ქართლის
ქალწულებს,

მთებსაც შეხედეთ –

თეთრწოხიან ვაჟკაც ქართველებს,
რომლებიც სვამენ მოჩანქარე –

სამხრეთულ ჰავას!

ღმერთმა მე მომცა ეს სამოთხე და
შევიფერე.

და მიწა,

ახლა, სადაც მე ვდგავარ,
ჩემთვის ეს არის ვევერსტი

და ეიფელი.

1964

* * *

მშვიდობა შენდა

დიდ არს ქვეყნად სუფევა შენი!

შენი თეთრი ძმა –

ღრუბელი კი დღეს შავად მოდის.

და შენ ცისფერი ცისკენ იურვი,

მხოლოდ სიფიცხე,

მხოლოდ სევდა ადამის მოდგმის

სხვა დანარჩენი, ზღვაო, შენში არის

ღვთიური.

1985

* * *

წარსულის დღეებს ფიხსებივით
ერთად ვაგროვებ
და მზეს ვუკიდებ ასანთივით
და სულს ვუბერავ –
დავიწყებისთვის წინაპრები არ მემეტება
ჩემი დარდია
შავი ღრუბელი,
უხსოვან დროში
წუხილად რომ დაეხეტება.

1961

დილა

ელვით გაბზარულ ცის ღურჯ ფსკერზე
გაჟონავს უამი
და ცის და მიწის
სამანს კვლავ წაშლის.
წაშლის სიხუმის ფერსა და ფუძეს
და მშიერ ღამეს
ვარსკვლავებს კვლავ დაუყრის ცაში
მაგრამ მოვა და...

თეთრი დილა
აკენკავს უცებ...

1960

* * *

მე მზის და მთვარის საზღვარზე ვსახლობ,
მარჯვნივ დღე ცხოვრობს,

მაცხნივ კი – ღამე,

მათ ეზოებში შავი ღრუბლების სძინავთ

ურჩხულებს,

რომლებიც ზოგჯერ თავჩაჩქნიანს

ჰგვანან მეომრებს.

ერთხელ ცისკრისას ვარსკვლავებმა

ჩაიჩურჩულეს:

არ იცნობენო მზე და მთვარე ერთიმეორეს.

?!...

1964

ნოქალაქევი

მესმის ყივილი ციხისმცველების,
ულრიალი შუბის,
მტვრევის ხმა – ტარის,
ყოველ ნაბიჯზე,
ყოველ ქვასთან,
ყველა უბანზე.

ასე მგონია: გაიღება წარსულის კარი
და გამოჩნდება ხმალაწვდილი –
მეფე გუბაზი.

1966

* * *

თაზე დამხავის

სიცხე ივლისის,

უღმრთოდ მკორტნის და

მეწვის ბეჭები,

მე ვერ შევძელი

ისფერი „კარვით აღჭურვა“

და ზღვა შემფოთდა,

და ნაპირთან თეთრი კენჭების

კბილები ბრაზით

დამიკრაჭუნა.

1964

შენით ვიწყებო

მკერდზე დავინთო შენი ზაფხული,
ვითა მზისგულზე
მდგარმა მოცხარმა,
რადგან შენი ვარ...

შენ ვცხოვრობ...

შენით ვიწყები.

მეც, ცოტნესავით, სანამ ცოცხალვარ,
მამულო ჩემო!

შენს სიყვარულს

მივეფიცები...

1978

* * *

სიცოცხლის გზაზე
ასკილივით ანთია სისხლი,
მაგრამ ფიფქები,
ვით პატარა ანგელოზები,
ფრთების ფათქუნით ჩამოდიან დედამიწაზე,
რომ ცოდვა-ბრალის
კვალი წაშალონ.

1978

* * *

ფრთებგაწვართული წეროებივით
დღეები დღეებს მიჰყევიან
სადღაც დასავლით,
და ცოდვილ მიწას –
ზეცა ადგას როგორც შენდობა.
ჩემი ფიქრები ალგებს ჰგვანან
ცამდე აწვდილებს.
მსურს ხელი ვტაცო
საყელოში უიმედობას,
მაგრამ არ მიშვებს,
მეღობება წინ სიყმაწვილე.

1979

* * *

არავინ არ ჩანს...

დგას წუხილად

ოდა მეგრული,

მოხუც დედასაც დაწევია ღამე ტიალი

და ეს დღეები მწუხრისკარში

ისევ გადიან...

მიტოვებულ ჩვენს ეზო-კარს რომ

დასტრიალებს

შავი ღრუბელი

მამავ,

ვიცი,

შენი დარდია.

1976

მზე ვით ფრინველი

დასაუღლებიდან,

განთიადამდე,

მზე, ვით ფრინველი,

დღისა და ღამის ფრთებს მოარხევდა...

და მერე გვიან,

დილა –

ნინველი,

აღმოსაუღლებით ცეცხლის რაშზე

უცებ ამხედრდა.

1965

გვასწავლის ბრძენი

რომ აგვამაღლოს სულით
ზეცამდე,
დილას მზე მოაქვს,
ვითარცა ძღვენი,
მაგრამ დღეები ცივი და უნდო
გვღალატობენ და...
გვასწავლის
ბრძენი,
რომ სიცოცხლეშიც
სიკვდილი ბუდობს.

1965

* * *

ჩემი დედა ჩემი ძმის სიკვდილს გადაეცა.

მეგონა დედა მარად ივლიდა
ქვეყნად და...

არრას დააკლებდა დღეთა
მარულა.

დაუძინია შვილმკვდარ დედას
და იმ ძილიდან
მარადიულში, თურმე, შვილთან გაპარულა.

1983

* * *

ამოვარდება იჭვი ქარივით
და იმ გზა-შარას ანადვლიანებს,
სადაც დღე და ღამ დადის ჩემი
მზე და მიზანი.

და... როცა ნახვას დავაგვიანებ,
ჩემი შავი ზღვა
ბარათივით ზღვაურს მიგზავნის.

1962

ცხრა მნათი

ვინც მამულს თავი ანაცვალა
ყველა გმირია
და უკვდავება თავზე დანათის
ვახტანგი,
დავით,
ქეთევანი,
ცოტნე,
მირიან,
შალვა,
ელიზბარ,
ნინო,
ერეკლე,
სამარადისოდ როგორც ცხრამნათი,
საქართველოს ცის სარკეში აირეკლნენ.

1971

ფოთლებად ყრია

წუხან დღეები უმზეობას...

ზამთრის ნაპირთან

ჩიტები შიმშილს

და სიცივეს

სულ მარცვალ-მაცვალ

კენკავენ...

ცივა

ფოთლებად ყრის

ქარების რისხვა

და შემოდგომა შიშველ ხეებს სტკივათ.

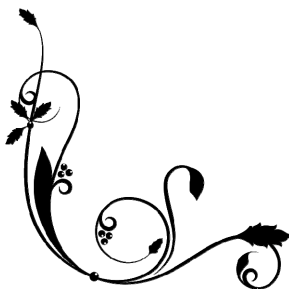
1968

ცისიერი და მსასოფარი

ჩემმა ხსნოვნის ცამ აიხადა
რიდე-მანდილი,
დავიწყებაში რომ არ დამალოს
ჩვენი სულისთქმა,
ვით სახსოვარი,
და მეფინება გულზე მაღამოდ
შენი ჩურჩული
ცისიერი
და მსასოფარი.

1984

ან ასე რატომ ზანზარებს

*„შოვან, ასრე გავერთე
ენოლის ჯოგსა ვითა ქორი“.*

რა კივილია,

რა ზარი,

რას მამცნობთ,

ბველო წამებო,

ან ასე რატომ ზანზარებს

ფრიდონის ზღვათა სამეფო

და ველი მულღაზანზარის?

1981

დიდი ხანია

ჩვენი ცხოვრება –

ზღვად გაშლილი

იალქანია

ირგელივ ღელვაა...

და ნაპირი

არსად არა ჩანს.

და აწ გარდაცვლილ

ჩვენს სიყვარულს

დიდი ხანია,

რომ ჩვენი ხსოვნა

უდგას დარაჯად.

1981

სხვა არაფერი

მე შენ მიყვარდი...

სხვა არაფერი,
მსურდა ხვრელიდან ამომეყვანა
ეჭვი,
და მესხნა სიმშვიდე სხვების,
სხვა არაფერი...

მოწამეა –
ცა და ქვეყანა
და თოლიების თეთრი ფრთებით
გაცრილი ზღვები.

1954

მწუხრის ფრინველი

ვარსკვლავების და სიხუმის მიღმა
მოსჩანდა ცისკრის
თეთრი ნაპირი –
ადიდებული მილიონი მამლის
ყვილით.
და მწუხრის ფერი, მთვარეული
ხმის მომფინველი,
დამით დაბურულ – პარას ჭალაში –
ცისკარს ეძახდა მწუხრის ფრინველი.

1961

ბუდეს ანთებენ

ახლა ყვაევი

ხის ტოტებზე

ბუდეს ანთებენ –

ცის დამწუხრებით, დამუნჯებულ

ტყის გახარებით,

ცოტა ხნის მერე,

ბუდეებში ჩადგება კვამლი –

ბახალების.

1966

ცეცხლი

სცივათ...

და ბუხარს მიჰფიცხებიან
შორით მოსულნი
თქმულებები
და ლეგენდები.

გარეთ ზამთარი სიმყუდროვეს
ლამბავს და ლამბავს
და მთებს უმზადებს უთეთრეს
გვირგვინს.

შეშა კი ტირის...

ცეცხლი ჰყვება
გარდასულ ამბავს,
როგორ მოსტაცა უვიც ღმერთებს
პრომეთემ იგი.

1966

მზემ ჩაიარა

გამთენიისას დაიღალა

ქარი სირბილით,

სამხრობის უამს კი,

ცისარტყელას შვიდღა ჩანგზე დაუკრა

წვიმამ

და ააბრწყინა თეთრი ტიარა;

ხოლო დღის ბოლოს –

სანაპიროზე

მეზობლის გოგოსავით

წითელკაბიანმა

მზემ ჩაიარა.

1966

* * *

ეფარებოდნენ ხავსიან ლოდებს
და ომობანას

თამაშობდნენ

ციცქნა ბავშვები.

დუმდა სიკვდილი...

დამშრალიყო ცრემლის აუზი.

და მზე შუადღის ტოტს ეკიდა,

როგორც ნახატი.

გულხედაკრეფილ

და მოწყენილ

სასაფლაოზე

ჰყვოდა პეპლის უცხო ფარფატი.

1979

* * *

როცა ჩემი მზეც მიიდრიკება,
დღე შედგება და
უამი უღმერთო,
მოკვდავი რომ ვარ, კიდევ ერთხელ
კვლავ მომაგონებს,
მე არ მოვითხოვ სანთელ-საკმელს და
ზიარებას.

წამოვიწევი და გავხედავ
ქართლის მთა-გორებს
და... მე სიკვდილი დამეზარება.

1959

* * *

ჩემი დღეები და იმედეები
ჩემმა სიცოცხლემ
ქართლის ცაზე
დროშად გაჰკიდა.
ყოველი წამი გაოცება
და შეერთომაა.
და ჩემი ქვეყნის
განათებულს
ვხედავ მომავალს,
ჩემი სამშობლოს
ღია სარკმლიდან.

1974

დეკემბრის ღამე

გავცქერი სივრცეს...

და ჩემი ფიქრი

დაღლილ წუხილად ეპარება

შორეულ მნათობს,

რადგან სიშორის დიდ ჯვარზე ეცვა,

და სიმყუდროვეს ათოვს

და ათოვს...

ღამის შავ ქვაბში

ძველ რძესავით აჭრილა ზეცა.

1967

საღამო

მოვა საღამო და საქართველოს
ცაზე ვარსკვლავთა დროშებს
აღმართავს,
რომ ვარდისფერი მიწას აწვიმდეს.
ვღგაგარ კოცონთან, ვითარც წარმართი,
და ცას ვავედრებ საგალობელს
აწინდელს.

1979

ჩემი პიჯუბი

ზღაპარში წუნან,

უგალობენ

ანგელოზები

და სინამდვილე იქ შეფრენას

ჯერ კვლარ ბედავს,

ჩიტის ბუმბულზე მსუბუქია

სიცოცხლე მათი,

ტირიან ძილში...

დაექებენ სიზმარში

დედას,

ჩამოღვენთილი წყვილი ცრემლის

კამკამა სანთლით.

1978

* * *

ხმას ჩაიკმენდავს უცებ
სიბნელე,
როს ჩაესმება ჰელიოსის ეტლის
ხმაური –
აწკრიადდება აღსავლის კარი.
ფეხებს დაიჭრის ვარსკვლავების
ნამსხვრევზე მოვარე
და უამს ცისკრისას გარდაიცვლება.

1960

* * *

ზღვა –

ჩემი გიჟი ორეულია,

ცისკენ აღმართავს

ფიქრთა ზვირთებს

ოქროს ტინებად.

ო, რა ძნელია ზღვის ძეობა

და ასულობა,

რადგანაც იგი

ცას და მიწას ეპოტინება

და მკლავს მე მისი სულწასულობა.

1981

* * *

ადარ განისვნა ჩემეული ცათა
კარები,
ჩემი სურვილის ციცქნა ქოხი
ვერ გადავხურე.

მაღლა დაფრენენ, –
დარი უდგათ ახლა
ჭილყვაებს.

ო, რა უშავს, ბედი მაინც გაიზაფხულებს
და დამჭნარ იმედს კვლავ ამიყვაებს.

1977

* * *

სიბნელის სკამზე შემდგარა ღამე,
ვითარცა გლქის
შავტუხა ბიჭი.

ზეცას აჭედებს ვარსკვლავების
ჟანგიან ლურსმნებს...

მე კოლხურ ოდის აივანზე
ვწევარ და
ვუსმენ
ჭრიჭინობლების ნაღვლიან ჭრიჭინს.

წარსულის ძარი

თმაგაბურძნული, შავი და ცივი
ღამე – მახსენებს კოლხეთის წარსულს,
გამკრთალი ელვა –

შეცხადებას მეგრელი დედის,
რომელსაც უცებ

მოსტაცეს შვილი,

გადამთიელმა ყურსალარებმა.

და მოდის ქარი სიშორის ტოტით

და მარტო ვრჩები ღელვასთან და

წარსულის ქართან:

კივილი...

მოთქმა...

შეცხადება...

სისხლი და ცრემლი...

სხვა არაფერი... არაფერი

სიბნელის გარდა.

1988

* * *

შოსან ღრუბლებს ეფარება
დეღვა ზვირთების,
რადგან ქარებმა მათ მიაკუთვნეს
ზღვა დათაღსული, დაღუპულთა
სახლის ჭერივით.
მიწას, ზეცა კი ზურგზე უღვეს
ვითარც მეკურტნეს,
ცისარტყელების შვიდღვა თოკით
შემოჭერილი.

1971

* * *

გაზაფხულის მწვანე კართან
არ დაელოდა
მარტი, აპრილს და
არ შეუშინდა
და გამოიხმო კვირტები ნუშიდან.
მამაე! –

მერცხლებად შენი ხმაც
მოფრინდა
ამ ცივი ქვეყნიდან, –
იმ არყოფნიდან.

1973

ბედნიერება

რამეთუ იგი დღეს ამომზევდა
ჩემი ფიქრიდან
და მეფერება,
და სიხარულის დაფნისფერი უჭირავს
ტოტი,
და ნათლად ვხედავ:
ბედნიერება
დამაბრმავებელ სინათლით და
წუხილით მოდის...

1974

* * *

დაღუპულ გემის გემბანიდან
ნატყორცნ ბოთლივით
გტივტივებ ჟამთა
უგულო ზღვაში
და ღმერთმა უწყის როდის გამრიყავს
ნაპირზე ღელვა.

1971

ჰემიგზუი

დღესასწაულობს აფრიკის ფერი
და ჯუნგლებიდან იღრინება

შავი ღირსება,

ერნესტ! –

სიცოცხლე და სიმართლე

რომ დამაჯეროს.

მთვარიან ღამით

მსხვერპლს დარდობენ

ბნელი სფინქსები,

სივრცეს გასცქერის მოწყენილი

კილიმანჯარო.

1968

* * *

ცის სამრეკლოდან
ვარსკვლავები რეკენ და
რეკენ
სინათლის ზარებს,
კიდითი კიდე.
ღამე –
ვეება საშანდლესა,
მთვარე კი მნათე.
უძილო ზღვა
თავს ნაპირთან მიდებს
და წამით ჩათვლემს.

1970

* * *

ქვეყნად

არყოფნის ქაოსიდან
ამოვიზრდებით

და ვსვამთ სიცოცხლეს...

მზე კი უშქარ სიხარულს

გვაფრქვევს,

სიშორეს გვაწვდის ვარსკვლავების
სხივი ცახცახა.

ჭლექს...

ინფარქტს...

კიბოს...

და ათასგვარ სახელებს ვარქმევთ

სიკვდილს,

რომელიც ჩვენში ჩასახლდა.

1964

* * *

პირს შეიმშრალეს ცისარტყელა ქათქათა
ღრუბლის

სველ პირსახოცზე, და ყურს უგდებს
ტაღლების წუხილს.

რექვიემივით წარსულიდან მოისმის

„ბატა“.

მოწყენილ ციდან სიზმარივით ჩამოდის

მწუხრი,

ზღვა მოღბერტია,

უხილავი,

ქარიშხალს ხატავს.

1968

სარჩევი

წინასიტყვაობის მაგიერ.....5

ედელვაისი.....25

*** (არ ვხედავ, მაგრამ).....26

*** (ზღვა ისევ ბორგავს).....27

წვიმები.....28

ჩემი აღუჩა.....29

*** (დაცლილ ყანვს ჰგავს).....30

*** (აჰა, ეს ღამეც...).....31

*** (პონტოს ნაპირას...).....32

ყივის მამალი.....33

*** (გამოიღვიძებს უდაბნოს ქარი).....34

*** (დღისით და ღამით აღარ ისვენებს).35

ბალახის ფოთლები.....36

*** (თითქოს კართან მდგარ აღვის ხეზე).37

სურო.....38

წუთისოფელი.....39

ბებრის ციხე.....40

რიონის პირას.....41

ნოქტიურნი.....42

ნაციხარი.....43

ყინვა.....44

*** (მამლის ყივილით იბზარება ღამის კედელი).....	45
კრწანისი.....	46
უეცარი შეღამება.....	47
საუკუნენი	48
სათაფლია.....	49
ტყის იდილია	50
არაგვისპირას.....	51
მიწა ღმერთია.....	52
მზე.....	53
*** (შენდობას ვითხოვ...)	54
*** (ზიხარ მოწყენის შიშველ ნაპირთან).	55
ისევ.....	56
მომემნა	57
მეფე დავითი.....	58
*** (კვლავ კვალში მიდგას).....	59
*** (ჰყივის სიცოცხლე...)	60
*** (უფალი ჩემში განგასხეულე).....	61
ბედის ვარსკვლავი	62
ასე მამყოფე.....	63
მანე და მონე.....	64
*** (სდუმს ქარიშხალი).....	65
*** (ცაზე ბრწყინავდა შარავანდედი)...	66

ქეთევან დედოფალი.....	67
*** (პიტალო კლდეზე...).....	68
ნოსტალგია.....	69
ყორანი.....	70
ღრუბელი.....	71
სამიზნე.....	72
*** (აღმოსავლეთით ფრთებს შლის ციხკარი).....	73
*** (ადრე თუ გვიან).....	74
გაზაფხულის წვიმა.....	75
*** (დამფრთხალ ქორივით...).....	76
*** (ცეცხლის ალყაში გამომწყვდე- ულებს).....	77
ასკიდის კუნძი.....	78
მორჩილება.....	79
*** (ჟამს შარბათივით...).....	80
ჩემი სული.....	81
ბედაურის თავის ქალა.....	82
*** (კანკალებს ღამე...).....	83
ოდა მეგრული.....	84
ციხკარი მოვა.....	85
მე დავიბადე.....	86
შეგონება.....	87

*** (აახმაურა ტყის სიმშვიდე...).....88

*** (გაშმაგდება და აღვირს გაწყვეტს...)..89

ჩვენი სიცოცხლე.....90

*** (ცაზე ბრწყინავდა შარავანდელი)....91

*** (ციხეთა ჩრდილში ჩამომსხდარან
საუკუნენი).....92

სასაფლარო93

*** (შეუსვენებლივ...).....94

*** (ზღვის მიძინებულ მკერდს...).....95

ბარათაშვილის აღმართი.....96

*** (ხელდაკრეფილი დგანან ხეები)97

სელეკციდები98

*** (უხმო სერობა მეფობს ფრთოსნების
გათენდა სივრცე).....100

თამარ101

კორიდა102

შემოდგომა სვანეთში103

დიდი პაემანი.....104

ბახტრიონი105

მთანი მაღალნი106

*** (და მზეს ჩამავალს).....107

*** (პაპა მეტყოდა ვარსკვლავთ-
მრიცხველი).....108

*** (ჩემში უფალი ზის და მკარნახობს... 109
 *** (დაუკითხავად, როგორც მოყვასი)... 110
 ცისარტყელას ავგაროზი..... 111
 საქართველოს ისტორია..... 112
 იმედი 113
 *** (გავეყურებ დიდგორს...)..... 114
 *** (ჩვენ ერთმანეთზე ვფიქრობთ)..... 115
 კვირიკე 116
 ობელისკი..... 117
 *** (იმ ოქრო ხანის) 118
 მეტეხთან 119
 მიწა..... 120
 *** (ჩემი სიცოცხლის ლაფაროში)..... 121
 *** (დღე – დედოფალი) 122
 *** (დიოსკურია! წუხილის და სევდის
 მომტანი)..... 123
 *** (შენს დროშისფერ)..... 124
 *** (მიწის ბელტების დგას ღრიანცელი. 125
 შეხედეთ ზეცას..... 126
 უსახელო პოეტი 127
 *** (ყოვლისმხილველი მგოსნის მზერა...) 128
 *** (დაე სადმე აგიმადლო მიწა)..... 129
 ვითარცა ციციანათელამ..... 130

ზღვა და ქარები.....	131
მწუხრის რომანსი.....	132
სინათლის მიღმა.....	133
ქვათახევი.....	134
*** (თავს დასტრიალებს მარადიულს)...	135
ვითარც ფრინველი.....	136
*** (მცირე გორაკზე იასამნის ლურჯი ტოტივით).....	137
ჩემი დღეები.....	138
*** (გაიღვიძებენ უცებ ქარები).....	139
*** (ამაღლებული, როგორც მესია).....	140
*** (ეს მერამდენე საუკუნეა).....	141
*** (სანაპიროზე წევს ივლისი).....	142
ისევ თენება.....	143
ზაფხულის ბაღში.....	144
*** (შენი სიშორით დაჭრილი...).....	145
ნაკადულები.....	146
ადამი და ევა.....	147
სოფელში.....	148
„ქართლის ცხოვრება“.....	149
ლტოლვა.....	150
მაშინ თბილისში.....	151
*** (ტალღების ჩქამი).....	152

არმაზი.....	153
ფიქრთა ხე.....	154
მომეჩვენება.....	155
იმედის ქოხი.....	156
არაბეთის უდაბნო.....	157
*** (მთას რომ შევხედავ).....	158
პოეზია.....	159
მამის საფლაგზე.....	160
*** (ჯოხს დაყრდნობილი მოდის სიბერე).....	161
ალუბლის ტოტი.....	162
ვარსკვლავეთი.....	163
*** (ყალყზე მდგარი და ფაფარაშლილი).....	164
ჩემი სურვილი.....	165
შემოდგომის ღამე.....	166
*** (ზღვა აქვე...).....	167
მთვარე.....	168
პატარა ჩიტი.....	169
*** (ზღვამ იგალობა...).....	170
ვარძია.....	171
წამოიმართნენ მთები.....	172
ნაკადული.....	173
*** (ტალღები მშიერ ავაზებივით...).....	174
*** (შუბლშეჭმუხვნილი იღუაღების).....	175

კრწანისის ველი.....	176
*** (სოფლის შარას რომ მიუყვება	
შავით მოსილი).....	177
სანაპირო	178
ელგია	179
*** (ზღვა დავიურვე ბეაურივით).....	180
სიღურჯის მორცხვად ილიმის ია.....	181
საგალობელი.....	182
*** (ჩემს ყვეარ ბიჭებს...).....	183
*** (თვლემენ ფერმკრთალი მნათობები).	184
*** (ქარიშხალივით დაცხრა სურვილი)...	185
მათ თქვენ გიტოვებთ	186
მარტყოფის ველი.....	187
უშბა	188
ამაღლება	189
თბილისი.....	190
ანანურთან.....	191
ქართლში.....	194
*** (მშვიდობა შენდა...).....	195
*** (წარსულის დღეებს ფიხსებივით...)...	196
დილა	197
*** (უამმა ვერ დასცა...).....	198

*** (მე მზის და მთვარის საზღვარზე
 ვსახლობ).....199
 ნაქალაქევი.....200
 *** (თავზე დამჩხავის სიცხე ივლისის)..201
 შენით ვიწყები.....202
 *** (სიცოცხლის გზაზე...).....203
 *** (ფრთებგაწვართული წეროებივით)..204
 *** (არავინ არ ჩანს...).....205
 მზე ვით ფრინველი.....206
 გვასწავლის ბრძენი.....207
 *** (მეგონა დედა მარად ივლიდა).....208
 *** (ამოვარდება იჭვი ქარივით).....209
 ცხრა მნათი.....210
 ფოთლებად ყრია.....211
 ცისიერი და მსასოფარი212
 ან ასე რატომ ზანზარებს.....213
 დიდი ხანია.....214
 სხვა არაფერი.....215
 მწუხრის ფრინველი.....216
 ბუდეს ანთებენ217
 ცეცხლი.....218
 მზემ ჩაიარა.....219
 *** (ეფარებიან ხავსთან ლოდებს).....220

*** (როცა ჩემი მზეც მიიდრიკება).....221
 *** (ჩემი დღეები დ იმედები).....222
 დეკემბრის ღამე223
 საღამო.....224
 ჯარისკაცის საფლავი225
 ჩემი ბიჭები.....226
 *** (იმას ჩაიკმინდავს უცებ სიბნელე)...227
 *** (ზღვა – ჩემი გიჟი ორეულია).....228
 *** (აღარ განიხვნა ჩემეული ცათა
 კარები).....229
 *** (სიბნელის სკამზე შემდგარა ღამე) 230
 წარსულის ქარი.....231
 *** (შაოსან ღრუბლებს ეფარება)232
 *** (დაღუპულ გემის გემბანიდან)235
 ჰემინგუეი.....236
 *** (ცის სამრეკლოდან...).....237
 *** (ქვეყნად არყოფნის ქაოსიდან...).....238
 *** (პირს შეიმშრალებს ცისარტყელა)...239
 ჩვენ და ფრთოსნები.....240

ვაჟა ეგრისელი

კოლხური ფსალმუნები

100 ტომად
ტომი 55

VAZHA EGRISELI
“KOLKHURI PHSALMUNEBI”
ONE HUNDRED VOLUME
VOLUM 55

გამომცემლობის

რედაქტორი

– ნანა ღუმბაძე

მხატვარი

– სპარტაკ ცინცაძე

მხატვრული რედაქტორი

– ირაკლი შუმერიძე

ტექნიკური რედაქტორი

– ეკა თანდილაშვილი

კორექტორი

– იამზე რობაქიძე

კომპიუტერული

უზრუნველყოფა

– ნანა და დათო ყანდაშვილები

გამომცემელი – პაატა დოღვაია

ფასი 20 ლარი

თბილისი

2020

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0186, ა. ჰოლიტაოვსკაიას №4. ☎: 5(99) 33 52 02, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal505@gmail.com; gamomcemlobauniversal@gmail.com